

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DİNAMİK OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMI İLE AİLE İÇİ
ŞİDDETİN MODELLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKKI CENK ERKİN

**ANABİLİM DALI : İKTİSAT
PROGRAMI : İKTİSAT TEORİSİ VE TARİHİ**

KOCAELİ – 2011

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DİNAMİK OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMI İLE AİLE İÇİ
ŞİDDETİN MODELLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKKI CENK ERKİN

**ANABİLİM DALI : İKTİSAT
PROGRAMI : İKTİSAT TEORİSİ VE TARİHİ**

DANIŞMAN : YRD. DOÇ. DR. ŞEVKET ALPER KOÇ

KOCAELİ – 2011

Hakkı Cenk ERKİN tarafından hazırlanan Dinamik Oyun Teorisi Yaklaşımı İle Aile İçi Şiddetin Modellenmesi adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

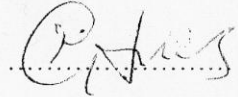
Jüri Üyelerinin Ünvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu:

İmzası

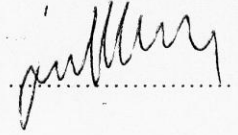
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Alper KOC

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Gülten DURSUN

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Seluk KOC

Sınav Tarihi: 10.06.2011

Enstitü Yönetim Kurulunun Onay Tarihi ve Karar No: 15.06.2011-18

ÖNSÖZ

Tez sürecinde ve öncesinde bana verdiği destek için tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şevket Alper KOÇ'a teşekkür ederim. Alper Hoca ile yaptığımız çalışmalar sayesinde yeniden iktisattan keyif almaya başladım. Tez jürimde yer alan Yrd. Doç. Dr. Gülten DURSUN ve Yrd. Doç. Dr. Selçuk KOÇ'a değerli önerileri için teşekkür ediyorum.

Bu süreçte yeterince ilgilenemediğim sevgili oğlumdan özür diliyorum. İnsan, iktisatçı olsa bile, zamanın fırsat maliyeti kavramını çocuğu olduktan sonra çok daha iyi anlıyor.

Zor günlerimizde ayakta kalmayı başaran, bana hep destek olan sevgili eşime sonsuz teşekkür borçluyum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	v
GİRİŞ.....	1
1. AİLE İÇİ ŞİDDET.....	8
1.1. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TANIMI.....	8
1.2. AİLE İÇİ ŞİDDETİN YAYGINLIĞI.....	9
1.3. AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ.....	11
1.4. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TOPLUMA MALİYETİ.....	15
1.5. İKTİSAT YAZININDA AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN MODELLER.....	16
2. EVLİLİK DIŞI SEÇENEKLER VE AİLE İÇİ ŞİDDET.....	23
2.1. KADININ EVLİLİK DIŞI SEÇENEKLERİNİN AİLE İÇİ ŞİDDETLE İLİŞKİSİ.....	23
2.2. MODEL.....	26
2.3. MODELİN ANALİZİ - DENGELERİN ARAŞTIRILMASI.....	32
2.3.1. Birinci ve İkinci Tip Erkeklerin Evliliğin İlk Yıllarında Şiddet Uyguladığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması.....	33
2.3.2. Birinci ve İkinci Tip Erkeklerin Evliliğin İlk Yıllarında Şiddet Kullanmaktan Kaçındığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması.....	36
2.3.3. Evliliğin İlk Yıllarında Birinci Tip Erkeğin Şiddet Uygulamaktan Kaçındığı, İkinci Tip Erkeğin Şiddet Uyguladığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması.....	37
2.3.4. Evliliğin İlk Yıllarında Birinci Tip Erkeğin Şiddet Uyguladığı, İkinci Tip Erkeğin Şiddet Uygulamaktan Kaçındığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması.....	38
3. AİLE İÇİ ŞİDDETİN NESİLLER ARASI AKTARIMI.....	42
3.1. AİLE İÇİ ŞİDDETİN GELECEĞE TAŞINMASI.....	42
3.2. POLLAK (2004): AİLE İÇİ ŞİDDETİN NESİLDEN NESLE AKTARIM MODELİ.....	44
3.3. YÜKSEKÖĞRETİMİN AİLE İÇİ ŞİDDET ORANINA ETKİSİ.....	48
3.4. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TOPLUMDAKİ YAYGINLIĞININ ERKEKLERİN ŞİDDET KULLANMA EĞİLİMİNE ETKİSİ.....	52
3.5. ÜÇ MODELİN SONUÇLARININ KIYASLANMASI.....	54
SONUÇ.....	57
YARARLANILAN YAYINLAR.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	66

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DİNAMİK OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMI İLE AİLE İÇİ
ŞİDDETİN MODELLENMESİ

ÖZET

Bu tezde iktisatçıların aile içi şiddet yazınına yaptıkları teorik katkılar incelenmiş ve bunların ışığında oyun teorisinden yararlanarak şiddeti konu alan modeller geliştirilmiştir. İlk bölümde aile içi şiddete ilişkin kısa bir bilgi verildikten sonra iktisatçıların konuya yaklaşımları özetlenmiştir. Teorik ve uygulamalı iktisadi çalışmalar kadının ekonomik şartlarının şiddet görme riskini etkilediğini göstermektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte ikinci bölümde kadının evlilikten bağımsız kaynaklarının önemini vurgulayan bir model sunulmuştur. Eşinin şiddete eğilimi ve dolayısıyla uzun dönemde evliliğinin kalitesi hakkında kesin bilgi sahibi olmayan bir kadın yeterli ekonomik güce sahip değilse şiddet görebilmektedir. Kadının güçlenmesi ile evlilik dışı seçeneklerinin artması aile içi şiddeti azaltacaktır. Üçüncü bölümde bir toplumdaki aile içi şiddet oranının zaman içindeki değişimini şiddetin nesilden nesle taşınma dinamikleri ile açıklayan bir model üzerinde durulmuştur. Modelde eğitim seviyesinin artması sonucunda şiddetin azalacağı gösterilmiştir. Üniversite eğitiminin yaygınlaşmasıyla bireylerin şiddete karşı tutumları değişmektedir. Ayrıca modelde aile içi şiddet oranı ile erkeklerin evde şiddet kullanma olasılıkları arasındaki olası bir ilişkinin sonuçları araştırılmıştır. Bu durumda şiddete karşı erken ve etkili kampanyalar yürütülmesi aile içi şiddet oranının daha hızlı ve daha çok düşmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Kadının Güçlenmesi, Oyun Teorisi

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**MODELING DOMESTIC VIOLENCE WITH DYNAMIC GAME
THEORY**

ABSTRACT

The aim of this thesis is to review the contributions of economists to the domestic violence literature and to build game theoretical models about violence in the light of these contributions. The first section summarizes the approach taken by economists after providing a short introduction to domestic violence. Theoretical and empirical economic studies point to a causal relationship between women's economic conditions and their risk of experiencing domestic violence. In line with this finding, the second section presents a model that underlines the importance of a woman's own resources independent of her husband. A woman who is uncertain about her husband's attitude to violence and, thus, the quality of her marriage in the long term might experience violence if she doesn't have enough economic power. Women's empowerment would decrease domestic violence by increasing their out of marriage options. The third section introduces a model that explains the persistence of domestic violence over time by the mechanism of intergenerational transfer of violence. It is shown that rising educational levels decrease domestic violence. The spread of university education would change individuals' attitude to violence. Moreover, the model is used also to investigate the results of a possible link between the rate of domestic violence and men's probability of using violence at home. In this case, implementing early and effective programs against violence would cause a more pronounced fall in the rate of domestic violence over a shorter time period.

Keywords: Domestic Violence, Women's Empowerment, Game Theory

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Ekoloji Çerçevesi Yaklaşımına Göre Aile İçi Şiddeti Arttıran Etkenler	15
Tablo 2. Modelin Sonuçları.....	40
Tablo 3. Simülasyon Sonuçları.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Örnek Oyun için Oyun Ağacı.....	5
Şekil 2. Oyun Ağacı.....	30
Şekil 3. Üçüncü Tip Erkeğin Hareketlerinin Gösterilmediği Kısaltılmış Oyun Ağacı.....	30
Şekil 4. Kadının Evlilik Dışı Faydasının Fonksiyonu olarak Karar Kriteri.....	35
Şekil 5. Değişen Toplumsal Normların Aile İçi Şiddet üzerine Etkisi.....	36
Şekil 6. Tek Bir Denge Noktası Olduğunun Gösterilmesi.....	47
Şekil 7. $G(\pi)$ Fonksiyonları ile Denge Noktalarının Gösterilmesi.....	55

GİRİŞ

Aile içi şiddet ağır bir toplumsal yaradır. Evdeki şiddetin neden olduğu ıstırapın derecesi ve ekonomiye yüklediği maliyet oldukça yüksektir. Belki daha önemlisi sevgi, şefkat ve güven ortamı sağlayarak topluma sağlıklı bireyler kazandırdığı düşünülen evlilik kurumunun çatısı altında en temel insan haklarının çiğneniyor olması modern bir toplum için utanç kaynağıdır.

Son yirmi yılda aile içi şiddete karşı verilen mücadele dünya geneline yayılmıştır. Ülkemizde 1980'lerin sonlarında başlayan çabalar her geçen gün güç kazanmaktadır. Akademik çalışmalar da bu mücadelenin bir parçası olmuş; şiddetin boyutu, şekli, nedenleri ve etkileri hakkında bilgi birikimi sağlayarak mücadeleye yön vermiştir. İktisatçıların katkısı psikoloji ve sosyoloji alanlarındaki çalışmalara göre daha geri planda kalmış olsa da kadının ekonomik şartlarının şiddet görme riski üzerindeki etkisini ortaya koymada önemli rol oynamıştır.

Bu tezde aile içi şiddete dinamik oyun teorisi yöntemiyle yaklaşılabacaktır. Ortaya konacak iki modelle aile içi şiddet olgusunun seçilen yönleri için dar kapsamlı teorik açıklamalar sunulacaktır.

Tezin ilk bölümünde aile içi şiddetin tanımı yapılacak, şiddetin yaygınlığına ilişkin bilgiler sunulacak ve aile içi şiddeti açıklamaya yönelik geliştirilmiş olan teoriler gözden geçirilecektir. Ardından iktisatçıların şiddetin maliyetine ilişkin tahminleri sunulacak ve oyun teorisinden yararlanarak şiddet üzerine kurdukları modeller özetlenecektir.

Tezin ikinci bölümünde kadının ekonomik gücünün ve evlilik dışında yararlanabileceği diğer olanakların artmasıyla eşinden şiddet görme riskinin azaldığı bir model sunulacaktır. Modelin esinlendiği aile içi şiddet yazını özetlendikten sonra model tanıtılacaktır. Ardından modelin analizi yapılacak ve sonuçlar değerlendirilecektir.

Tezin üçüncü bölümünde aile içi şiddetin nesilden nesle taşınması hipotezi teorik olarak incelenecektir. İlk olarak esin kaynağı olan model (Pollak, 2004) özetlenecektir. Ardından üniversite eğitiminin aile içi şiddet riskini azaltıcı etkisi modele eklenecektir. Ayrıca toplumdaki aile içi şiddet oranı ile erkeklerin evde şiddet uygulama olasılıkları arasında bir geri besleme ilişkisi olduğu varsayılarak model bu yönde geliştirilecektir. Son olarak, ele alınan üç model bir sayısal örnek yardımıyla karşılaştırılacaktır.

Tez, ikinci ve üçüncü bölümlerde ortaya konan teorik çalışmanın genel bir değerlendirmesi ile sonlanacaktır.

Oyun teorisi stratejik davranışı incelemek amacıyla geliştirilmiş ve bu nedenle sosyal bilimlerde geniş bir uygulama alanı bulmuştur. İki tarafın çıkarının birbirlerinin davranışından etkilendiği ve tarafların bunun farkında olduğu durumlarda diğer tarafın manevralarını hesaba katacak şekilde stratejik karar verme gereği ön plana çıkmaktadır. Oyun teorisi bu gibi durumları modellemek için uygun bir araçtır (Rasmusen, 2006, ss. 10-11)

Sosyal bilimler içinde oyun teorisinin en yaygın kabul gördüğü disiplin iktisat olmuştur. Günümüz iktisat teorisine egemen olan indirgemeci yaklaşım, oyun teorisinin dar kapsamlı fakat aydınlatıcı açıklamalar bulma amacıyla benzeşmektedir. Teori kurmada indirgemeci yöntemi kullanan bir araştırmacı sosyal bir olguya dar bir açıdan yaklaşır. Gözlenen durumun çok kısıtlı sayıda neden-sonuç ilişkisi ile açıklanabileceğine inanır. Durumu etkilediği düşünülen etkenlerin sayısı az olmayabilir; bu etkenlerin arasındaki ilişkiler çok yönlü olabilir. İndirgemeci yaklaşımı benimseyen araştırmacı bu etkenlerin içinden bir kaçını seçecek ve ilişkileri çoğunlukla tek yönlü olarak kabul edecektir. Bu yaklaşımın tehlikesi açıktır; mercek altındaki olgu ancak çok boyutlu bir analiz ile kavranabilecekse ya da seçilen etkenler nispeten önemsiz ise ortaya konan açıklama yetersiz kalacaktır. Diğer yandan, doğru uygulama alanı bulunduğunda indirgemeci yaklaşım kolay anlaşılabilir, öz ve tutarlı bir açıklama sunacaktır.

Bu nedenle, aile içi şiddeti anlamak için oyun teorisini kullanmayı seçen bir araştırmacı amaçlarını net bir şekilde belirtmelidir. Aile içi şiddet birçok disiplini ilgilendiren, çok boyutlu bir sosyal olgudur. Hiçbir model aile içi şiddeti her yönüyle açıklayamaz; bir modelden beklenmesi gereken önemli bulunan bir 'alt' açıklamaya odaklanmasıdır. İkinci bölümde sunulan model esas olarak kadınların olanakları ile şiddet arasında bir ilişki kurmuştur. Bu ilişkinin aile içi şiddeti yeterince açıkladığı ya da varsayıldığı gibi tek yönlü olduğu düşünülmemektedir; fakat öne sürülen şudur: Bir kadının evlilik dışındaki seçeneklerinin azlığı şiddet görme riskini *önemli* ölçüde arttırmaktadır ve seçeneklerden şiddete doğru olan nedensellik ilişkisi *daha ağır* basmaktadır. Bu varsayımlar aile içi şiddet yazınından benzer bulgularla desteklenmiştir.

Kadınların evlilik dışındaki seçenekleri tipik bir oyun teorisi modelinde olacağı gibi basit tanımlanmış ve bu etkeni şekillendiren toplumsal ve iktisadi süreçlere değinilmemiştir. Kadınların dezavantajlı konumunu yaratan koşulların irdelenmesi şüphesiz çok önemli olsa da buradaki basit modelin amacını ve kapasitesini aşmaktadır.

Üçüncü bölümdeki model de evrimsel oyun teorisine dayanmaktadır; belli davranış tiplerinin karşılıklı etkileşimi sonucunda bu davranış tiplerinin popülasyondaki yoğunlukları zaman içinde değişmektedir. Modelde yer alan davranış tipleri şiddet uygulama ve şiddetten kaçınma ile ilgilidir. Bu modelin amacı da dar kapsamlıdır; belirtilen varsayımlar altında toplumdaki aile içi şiddet oranının nesiller arasında nasıl değişeceği gösterilmektedir.

Oyun teorisi ve özellikle dinamik oyunlar hakkında burada kısa bir giriş yapmak faydalı olabilir. Bir oyunu ya da oyun kurallarını belirlemek için oyuncuların, hareketlerin, kazançların ve oyuncuların her hareket noktasında sahip oldukları bilginin tanımlanması gereklidir. Oyuncular karar verici konumundaki bireylerdir; her oyuncunun amacı kazancını en yükseğe çıkartmaktır. Her hareket bir oyuncunun oyunun belli aşamasında verdiği karardır. Strateji ise bir oyuncuya sahip olduğu bilgiye göre oyunun her aşamasında hangi hareketi seçmesi gerektiğini gösteren bir kuraldır. Bir

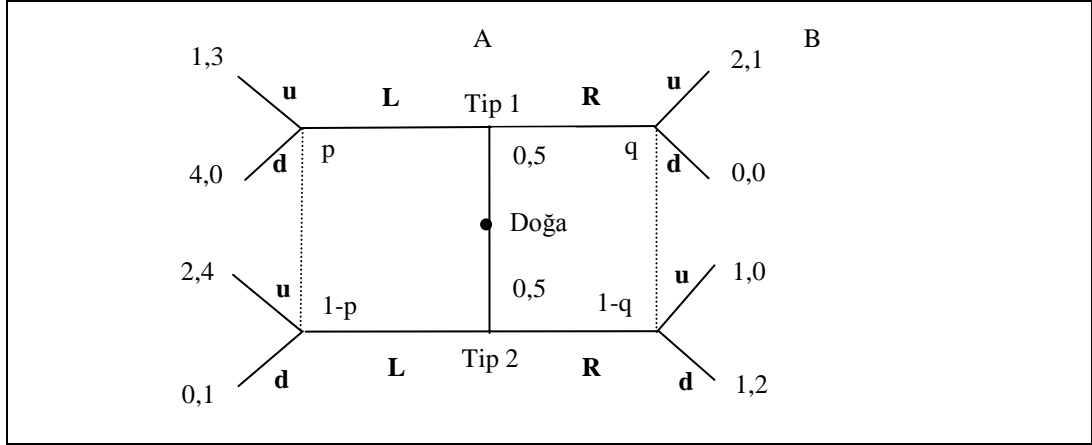
oyuncunun kazancı, tüm oyuncular stratejilerini seçtikten ve oyun oynandıktan sonra o oyuncunun elde edeceği faydadır (Rasmusen, 2006, s. 12). Bir oyuncunun sahip olduğu bilgi, oyunun belli bir aşamasında, oyuncunun oyunun o ana kadarki oynanış şekline ne ölçüde haberdar olduğunu gösterir (Rasmusen, 2006, s. 43).

Oyunun başında oyuncular stratejilerini seçer; böylece oyunun her aşamasında hangi hareketlerin seçileceği ve oyunun nasıl oynanacağı belli olur. Her oyuncunun seçtiği strateji diğer oyuncuların stratejileri karşısında o oyuncuya en yüksek faydayı sağlıyorsa bu strateji kümesi Nash dengesini oluşturur. Bu durumda hiçbir oyuncu stratejisini değiştirmek istemez. Denge oyunun çözümüdür; oyunun gerçekte nasıl oynanacağı ve kimlerin kazanıp kimlerin kaybedeceği konusunda fikir verir. Bir olguyu oyun teorisi yaklaşımı ile inceleyen araştırmacının amacı oyunun kurallarını mümkün olduğunca gerçeğe yakın koymak ve ardından oyunun ulaşacağı denge ya da dengeleri belirlemektir.

Statik oyunlarda tüm oyuncular aynı anda hareket ederken, dinamik oyunlarda oyuncular sıra ile hareket eder ve böylece bir oyuncu önceden verilen kararlar hakkında tam ya da kısmi bilgi sahibi olur. Bilginin eksik olduğu oyunlarda oyuncuların hareketleri, kazançları ya da sahip oldukları bilgi hakkında belirsizlik vardır; bu durumda oyunun en başında, üzerinde belirsizlik olan oyuncu için belli bir olasılık dağılımına göre rassal olarak 'tipinin' belirlendiği kabul edilir. Bu şekilde oyuncunun tipinin (stratejisinin, kazançlarının ve bilgi düzeyinin) belirlenmesine 'doğanın seçimi' denilmektedir. Bu seçim en az bir oyuncu tarafından gözlenemez ve sonuçta en az bir oyuncu oyuna bilgi dezavantajı ile başlar (Rasmusen, 2006, s. 50). Bilgi eksikliği olan oyuncu oyun ilerledikçe rakibinin seçimlerini izleyerek onun tipi hakkında yeni bilgi edinebilir; rakibi de bunun farkında olduğundan kararlarında rakibinin yeni bilgi elde etmesinin sonuçlarını hesaba katar. İkinci bölümdeki model bilginin eksik olduğu, dinamik bir oyundur. Evlenecek olan bir kadın müstakbel kocasının şiddete karşı tutumunu kesin olarak bilmez; ancak belli bir erkek tipinin karşısına çıkma olasılığını bilir. Kocasını ise kendi tipini bilmesinin yanı sıra karısının bu konuda emin olmadığını da bilmektedir.

Şekil 1’de bilginin eksik olduğu, dinamik bir oyun örneği verilmiştir (Gibbons, 1992, s. 189); bu oyunu çözmek tezin ikinci bölümünü anlamada yardımcı olabilir.

Şekil 1
Örnek Oyun için Oyun Ağacı

Şekil 1’deki oyunda A ve B olmak üzere iki oyuncu vardır. Doğa gerçek bir oyuncu değildir; yukarıda belirtildiği gibi birinci oyuncuya ait özelliklerin bir olasılık dağılımına bağlı olarak belirleneceğini gösterir. Oyunun başında Doğa hareket eder ve A’nın tipini belirler. A eş ihtimalle 1. tip ya da 2. tip olacağından bu A’nın tipini belirlemek için yazı-tura atmaya eşittir. A’nın oyunun sonunda elde edeceği kazanç tipine bağlı olarak değişmektedir. Örneğin A 1. tipteyse, **R** oynarsa ve B **u** ile karşılık verirse A’nın kazancı 2 olacaktır (kazanç ikililerindeki ilk sayı A’nın faydasını göstermektedir). Eğer 2. tipteki A oyuncusu için oyun aynı şekilde oynanırsa, elde edeceği kazanç 1’dir.

Doğa A’nın tipini belirledikten sonra A **R** ya da **L** oynar. Bunlar A’nın seçebileceği hareketlerdir. B A’nın tipini bilmez ama A’nın hareketini görür. B de karşılık olarak **u** ve **d** hareketlerinden birini seçer. Hem A’nın hem B’nin ikişer hareketi olmasına rağmen dört stratejisi vardır. A için 1. tip olması durumunda **R** ve 2. tip olması durumunda **R** oynaması bir stratejidir. 1. tipken **L** ve 2. tipken **L** oynaması, 1. tipken **R** ve 2. tipken **L** oynaması ve 1. tipken **L** ve 2. tipken **R** oynaması da diğer stratejileridir. B için ise stratejiler **R** gözlediğinde **u** ve **L** gözlediğinde **u** oynamak, **R** gözlediğinde **d** ve **L** gözlediğinde **d** oynamak, **R**

gözlediğinde **u** ve **L** gözlediğinde **d** oynamak ve **R** gözlediğinde **d** ve **L** gözlediğinde **u** oynamaktır. İki oyuncunun seçtiği stratejilerin etkileşimi sonucunda oyuncuların elde ettikleri kazançlar belli olur. Her iki oyuncu da seçtiği stratejiyi rakibin stratejisini gördüğünde değiştirmiyorsa (seçtiği strateji rakibin stratejisi karşısında oyuncuya en yüksek kazancı sağlıyorsa) oyunun bir çözümü (dengesi) bulunmuş olur.

Oyunun dengelerini araştırmak için strateji ikilileri gözden geçirilir. Birinci oyuncunun stratejileri tek tek ele alınır; her strateji için ikinci oyuncunun karşı stratejisi incelenir ve oyuncuların değiştirmek istemeyecekleri strateji ikilisi aranır. Örneğin A 1. tipken **R** ve 2. tipken **R** oynarsa (A'nın iki tipi de aynı davranır ve **R** seçerse), B **R** gözlediğinde A'nın eşit ihtimalle iki tipten biri olduğunu düşünecektir. Bu durumda B'nin **u** oynamaktan beklenen faydası 0,5 olmaktadır (0,5.1+0,5.0). Benzer şekilde hesaplanan **d** oynamanın faydası ise 1'dir. Böylece B **d** oynamayı seçecektir. A stratejisinden vazgeçip **L** oynarsa B p ihtimalle A'nın 1. tipte, $(1-p)$ ihtimalle de 2. tipte olduğunu düşünecek ve getirisi daha yüksek olduğundan **u** oynayacaktır ($4-p > 1-p$). Bu durumda 1. tip A oyuncusu **L** oynamak isteyecektir çünkü kazancı 0 yerine 4 olacaktır. Dolayısıyla, A'nın 1. tipken **R** ve 2. tipken **R** oynadığı stratejiyi içeren strateji ikilileri denge oluşturmayacaktır.

Diğer denge adayları içinde A'nın 1. tipken **L** ve 2. tipken **L** oynadığı stratejiyi içeren strateji ikilileri incelediğinde bunların belli bir şart sağlandığında denge oluşturduğu görülür. B **L** gözlediğinde **u** oynamayı seçecektir ($3,5 > 0,5$). Eğer A **R** oynarsa, B **u** seçerek q ve **d** seçerek $2-2q$ elde edecektir. Eğer $q \leq 2/3$ olursa **d** oynamak daha kazançlı olacak ve B **R** gördüğünde **d** oynayacaktır. Bu durumda her iki tipteki A oyuncusu da **L** oynamayı tercih edecektir. Böylece $q \leq 2/3$ şartı sağlandığında A'nın **L** ve B'nin **u** oynadığı bir denge vardır. Bu şart sağlanmadığında B **R** gördüğünde **u** oynayacak, 1.tipteki A oyuncusu da **L** yerine **R** oynamak isteyecektir. Dolayısıyla, denge sağlanmayacaktır.

Diğer bir denge de A'nın 1. tipken **R** ve 2. tipken **L** oynadığı durumlar için söz konusudur. B **R** gördüğünde A'nın 1. tip olduğunu düşünür ve daha yüksek kazanç sağlayacağı için **u** oynar. B **L** ile karşılaştığında da **u** oynar. Bu durumda 1. tipteki oyuncu **R** oynarsa 2 ve **L** oynarsa 1 alacaktır; dolayısıyla **R** oynayacaktır. 2. tipteki oyuncu **R** oynarsa 1 ve **L** oynarsa 2 alacağından **L** oynayacaktır. Sonuçta B'nin **u** oynadığı zaman A seçtiği stratejiden (1. tipken **R** ve 2. tipken **L** oynamak) vazgeçmeyeceğinden denge sağlanmaktadır.

Son olarak, A'nın geriye kalan 1. tipken **L** ve 2. tipken **R** oynama stratejisi benzer biçimde incelendiğinde bu stratejiyi içeren strateji ikililerinin denge oluşturmadığı görülür. B **L** gördüğünde **u**, **R** gördüğünde ise **d** oynayacaktır. Bu durumda 2. tipteki A oyuncusu **R** yerine **L** oynamak isteyecektir.

Sonuçta bu oyunun iki çözümü olduğu tespit edilmiştir. Birinci oyuncunun her iki tipinin de aynı davrandığı dengeye havuzlama dengesi (pooling equilibrium), her iki tipin farklı davrandığı dengeye de ayırıcı denge (separating equilibrium) denilmektedir.

Aile içi şiddetin önemli bir sorun olarak görülmesini sağlayan, bu konuda çözümler arayan ve şiddete karşı önlem alınması için kamuoyu oluşturan nice insanın çabası takdiri fazlasıyla hak etmektedir. Onların emeğinin yanında buradaki katkı pratik açıdan önemsizdir; bu tez ilgi duyduğu konuyu daha iyi anlamak için konuya aşina olduğu yöntemlerle yaklaşan bir araştırmacının entelektüel çabası olarak değerlendirilebilir. İkinci bölümde aile içi şiddetin modellenmesinde kullanılan, öncekilerden biraz daha farklı yaklaşım ve üçüncü bölümde önceki bir modelin kapsamını genişletmek için yapılan ekler bu tezin getirdiği mütevazî yeniliklerdir.

1. AİLE İÇİ ŞİDDET

1.1. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TANIMI

Birleşmiş Milletler, Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nde (1993) kadınlara yönelik şiddeti; "ister kamusal, isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik ıstırap ya da zarar veren ya da verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama ya da keyfi olarak özgürlükten mahrum etme" şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım bir kadının yakın çevresi tarafından ona uygulanan şiddetin yanı sıra yabancılar ya da organize suç örgütleri tarafından kadınlara karşı işlenen şiddet eylemlerini de içermektedir.

Kadınlara yönelik şiddet vakalarının büyük bölümünde şiddeti uygulayan kadının kocası ya da erkek arkadaşıdır (Kishor ve Johnson, 2004). Bu nedenle, aile içi şiddet terimi aynı aileye mensup bireyler arasında yaşanan şiddeti tanımlıyor olsa da medyada ve akademik yazında esas olarak eşler arasındaki şiddet eylemlerini belirtmek için kullanılmaktadır. Burada da aile içi şiddet ifadesi aynı amaçla kullanılacaktır.

Eşler arasındaki şiddet içeren eylemler çeşitli şekiller alabilir: tehdit etmek, tartaklamak, dövmek, cinsel ilişkiye zorlamak, küçük düşürmek, hakaret etmek, günlük yaşamın gerektirdiği faaliyetleri kısıtlamak, ekonomik olarak bağımlı kılmak için para vermemek ve çalışması engellemek (Frieze ve Browne, 1989). Dünya Sağlık Örgütü (2002) eşler arasındaki şiddeti şöyle tanımlamıştır:

- Tokatlama, yumruk atma, tekme atma ve dövme gibi fiziksel saldırılar,
- Korkutma, sürekli aşağılama ve hor görme gibi psikolojik taciz,
- Ailesi ve arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek ve sürekli hareketlerini takip etmek gibi kontrol amaçlı davranışlar,
- Zorla cinsel ilişkiye girme ve diğer cinsel taciz eylemleri.

Aile içi şiddet yazınında genellikle birinci maddede belirtilen eylemler fiziksel şiddet, ikinci ve üçüncü maddelerde belirtilen eylemler duygusal şiddet ve son maddedeki eylemler de cinsel şiddet olarak adlandırılmaktadır.

Fiziksel şiddet medyada en sık yer bulan ve aile içi şiddet dendiğinde insanların aklına ilk gelen olgudur. Bu tutum akademik çevrelerde de geçerli olmuş, aile içi şiddet yazınının ilk günlerinden itibaren fiziksel şiddet üzerinde çalışılmış ve zaman içinde bu tür şiddeti tespit etmek amaçlı, genel kabul gören ölçüm araçları geliştirilmiştir. Örnek olarak, yaygın kullanılan Çatışma Taktikleri Ölçeğinde (Conflict Tactics Scale) şiddet eylemleri göreceli olarak hafiften (sıkıca tutmak, itip kakmak, bir şey fırlatmak, tokat atmak) ağıra (tekme atmak, yumruk atmak, bir cisimle vurmak, dövmek, silahla tehdit etmek, silah kullanmak) doğru sıralanmaktadır.

1.2. AİLE İÇİ ŞİDDETİN YAYGINLIĞI

Kadınlara eşleri ve akrabaları tarafından şiddet uygulanması dünyada yaygın olarak görülmektedir. Levinson (1989), araştırdığı 90 toplumun 86'sında aile içi şiddetin varlığını tespit etmiştir. Farklı ülkelerde yapılmış olan elliye yakın çalışmada, %10 ile %60 arasında değişen oranlarda, kadınların yaşamları boyunca en az bir kez bu tür şiddete maruz kaldıkları gösterilmiştir (Watts ve Zimmerman, 2002; Kishor ve Johnson, 2004). Türkiye'de yapılmış olan iki geniş ölçekli çalışma aynı sonuca ulaşmış, her üç kadından birinin aile içi fiziksel şiddet mağduru olduğunu bulmuştur (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 2000; Altınay ve Arat, 2007). Tahminlerin ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermesi ülkeler arası kültürel farklılıklardan kaynaklanmasının yanı sıra örneklemin seçimi ve büyüklüğü ve anketteki soruların ifade ediliş şekli gibi teknik nedenlere de bağlıdır. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerde duygusal ve cinsel şiddet çoğu zaman 'şiddet' olarak görülmemektedir. Bir kadının kocası tarafından tehdit edilmesi, itilip kakılması ve tokat atılması önemsenmeyecek kadar sıradan sayılabilmektedir. Hindistan'ın köylerinde yapılan bir çalışmada ankete katılan evli kadınların %22'si "Hiç kocanız tarafından saldırıya uğradınız mı?" sorusuna evet cevabı vermişken, aynı kadınların %45'i "Kocanız hiç size

vurdu mu?” sorusuna olumlu cevap vermiştir (Rao, 1998). Anketteki soruların somut ve uygulanacağı kültüre uyarlanmış olmasının yanı sıra anketin katılımcıların gizliliğini koruyarak onları tehlikeye atmayacak şekilde yürütülmesi gerekir. Bu gibi zorlukların yanında konunun çok özel olması ve katılımcı tarafından utanç verici görülebilmesi anketlerin doğru cevaplanma oranını düşürmektedir. Bu nedenlerle, eşleri tarafından şiddete uğrayan kadınların gerçekte anketlerin gösterdiğinden daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde daha dikkatli hazırlanmış ve büyük örneklemelere uygulanmış çalışmalarda yaşamları boyunca en az bir kez eşi ya da sevgilisi tarafından şiddete uğrayan kadınların oranı %20-30 olarak çıkmıştır (Page ve İnce, 2008). Mağdur kadınların çoğu bir defadan daha sık şiddet görmektedir. ABD’de yapılmış bir ankette 1229 aile içi fiziksel şiddet mağduru kadının üçte ikisi birden fazla, beşte biri ondan fazla şiddet eylemi yaşamıştır (Tjaden ve Thoennes, 2000).

Aile içi şiddet yazınında fiziksel şiddet, göreceli olarak daha sağlıklı ölçülebilmesi ve yıkıcı etkilerinin daha göz önünde bulunması nedeniyle büyük yer kaplamaktadır. Bununla beraber, fiziksel şiddet kadar yıpratıcı olabilen duygusal ve cinsel şiddet üzerine yapılan çalışmalar artmaktadır. Ayrıca fiziksel şiddete uğrayan bir kadının duygusal ve cinsel şiddete uğrama olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Duygusal şiddeti araştırmak için kültürler arası bir ölçüm aracı halen geliştirilememiş olsa da farklı ülkelerde yapılan çalışmalar duygusal şiddetin fiziksel şiddete göre daha yaygın olduğunu bulmuştur. Türkiye, Hindistan ve Bangladeş için duygusal şiddet oranı fiziksel şiddet oranının yaklaşık iki katı olarak tahmin edilmektedir (Gülçür, 1999; Panda ve Agarwal, 2005; Koenig ve diğerleri, 2003). Cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı ise fiziksel şiddet mağdurlarının oranından az olarak, gelişmiş ülkeler için %10’un altında, gelişmekte olan ülkeler için ise %20 civarında bulunmaktadır. Konunun hassasiyeti göz önüne alındığında özellikle gelişmekte olan ülkeler için gerçek oranların çok daha yüksek olması olasıdır.

Gelişmiş ülkeler için yapılmış bazı çalışmalar kadınların da erkekler kadar sık şiddet uyguladığını bulmuştur (Straus ve Gelles, 1986). Diğer yandan, bu ülkelerde ciddi yaralanma ile sonuçlanan aile içi şiddet vakalarının büyük çoğunluğunda mağdur olan kadın olmaktadır. Kadınlar şiddet uyguladığında çoğu kez amaçları kendilerini savunmaktır (Anderson, 2010). Johnson (1995) aile içi şiddet eylemlerinin amaç, şekil ve sıklığına göre farklı kategorilere ayrılabilceğini öne sürerek bu gözlemleri açıklamaya yardımcı olmuştur. Ataerkil terörizm (sonradan eş terörizmi) olarak adlandırdığı durumlarda şiddet diğer eşi tümüyle baskı altına almak ve ilişkinin her boyutunu denetim altında tutmak amaçlıdır. Diğer yandan yaygın (ya da durumsal) çift şiddeti evlilik yaşamının günlük streslerinin neden olduğu, gerilimin tırmanıp kontrolden çıktığı durumları anlatmaktadır. Bu tür şiddet eylemleri şiddeti uygulayan tarafa bir takım üstünlükler sağlasa bile diğer tarafı korku yoluyla sindirerek denetim altına almak amacı taşımaz. Ataerkil terörizmde fiziksel şiddet eylemleri daha sıktır; şiddetin azalma ya da sona erme olasılığı düşüktür; fiziksel ve duygusal açıdan daha yıpratıcı olduğundan günlük yaşama etkisi daha fazladır (Johnson ve Leone, 2003).

1.3. AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ

Aile içi şiddeti açıklamak için psikoloji ve sosyoloji yazınında çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. İlk geliştirilen teorilerden birine göre şiddet uygulayanlarda çocukluk döneminde yaşadıkları gelişimsel problemlerin etkisiyle düşük özgüven, duygusal bağımlılık ve duygusal olarak zor durumlarla baş etmede yetersizlik gibi kişilik bozuklukları bulunmaktadır. Bu kişiler, ilişkilerindeki küçük sorunları bile büyütürken bunları kendileri karşı yapılmış tehdit olarak algılar. Tehdit olarak gördükleri durumu ortadan kaldırmak için eşi üzerinde baskı kurmaya ve ona şiddet uygulamaya yönelir (Heery, 2000). Bu açıklama (ağır) şiddet uygulayanlara dair toplumdaki ‘normal olmayıp, bir şekilde hasta oldukları’ düşüncesi ile benzeşmektedir. Bu teori bazı şiddet vakalarını açıklasa bile, toplumda aile içi şiddet sadece kişisel bozukluklarla açıklanamayacak kadar yaygındır. Toplumun aile içi şiddet ile ilgili bilinçlendirmeyi amaçlayan

kampanyalarda sadece ‘hasta’ eşlerin değil ‘normal’ eşlerin de şiddet kullandığı ilk vurgulanan mesajlar arasındadır.

Eşlerin iletişim becerilerinin yetersiz olması, duygularını ve özellikle öfkeyi kontrol etmede zorluk yaşamaları, eşler arasındaki anlaşmazlıkların şiddete yol açmasına zemin hazırlar. Fazla alkol tüketiminin, kişinin kontrolünü kaybetmesini kolaylaştırdığı için şiddeti arttırıcı rol oynadığı düşünülmektedir.

Diğer bir açıklama olan sosyal öğrenme teorisine göre çocuklar ebeveynlerinin davranış kalıplarını içselleştirerek gelecekte benzer davranışlar gösterir. Çocukken anne-babanın etkileşimi üzerine yapılan gözlemler yetişkin yaşamdaki yakın ilişkilerde nasıl davranılması gerektiğine dair bir model oluşturur. Örneğin, babasının şiddet kullanarak aile içi çatışmalarda üstünlük kurduğunu gören bir erkek çocuğu şiddeti istediğini elde etmek için bir araç olarak görebilir. Benzer bir ortamda büyüyen bir kız çocuğu ise şiddeti aile yaşamının bir parçası olarak görmeye başlayıp şiddete direnme kararlılığını geliştiremeyebilir. Farklı ülkelerde yapılan pek çok çalışma bu ‘şiddetin nesiller arası aktarımı hipotezine’ destek vermektedir. Çocukluğunda aile içi şiddeti gözlemiş olmak, kendi evliliğinde şiddet uygulamak ve şiddet görmek olasılıklarını arttırmaktadır (Hotaling ve Sugarman, 1986; Straus, 1979). Panda ve Agarwal (2005) çocukluğunda ailesinde şiddeti gözlemiş olanlar içinde erkeklerin eşlerine karşı şiddet kullanma olasılığının 3 kat arttığını, kadınların ise kocalarından şiddet görme riskinin 4 kat arttığını belirtmiştir. Türkiye’de yapılmış bir çalışmada risk oranın kadınlar ve erkekler için iki kat arttığı bulunmuştur (Altınay ve Arat, 2007). Tezin üçüncü bölümünde bu hipotezi konu alan bir model sunulacaktır.

Öğrenme teorisine dayalı diğer bir açıklama da toplumun belirlediği cinsiyet rollerinin şiddete olan etkisine işaret etmektedir. Geleneksel toplumlarda erkek çocuklar evlilikte baskın olan eş ve ailenin reisi olmak üzere şartlanır; eşlerini gerekirse şiddet kullanarak terbiye etmenin önemini öğrenir. Kız çocuklarına ailenin çıkarlarını kendi çıkarlarının önüne koymaları, bir çatışma durumunda kocalarına boyun eğmeleri öğretilir. Cinsiyet rollerinin bu şekilde katı

tanımlanması şiddetin ortaya çıkmasına elverişli bir ortam yaratmaktadır. Mihalic ve Elliot'a (1997) göre ise şiddeti tetikleyen cinsiyet rollerinin katılığından çok eşlerin kendilerine biçilen roller üzerinde fikir birliğinde olmamasıdır. Bu durumda rolleri üzerinde anlaşılan hem geleneksel hem de eşitlikçi çiftlerde şiddet daha az gözlenirken, birbirlerinden beklentileri çakışmayan çiftler sık çatışma ve şiddet yaşayacaktır.

Buna benzer diğer bir açıklama statü tutarsızlığı teorisidir. Eşler için evlilikteki güç dağılımı ve bu dağılıma yol açan kaynakların dağılımı önemlidir. Bir eş için gücünün kaynağı somut (gelir, mal-mülk vb.) ya da soyut (eğitim, işinin saygınlığı, vb.) olabilir. Erkek üstünlüğüne dayalı kültürlerde karısından daha aşağı statüde olan bir erkek evlilikteki güç dengesini lehine çevirmek amacıyla, diğer güç kaynaklarından mahrum olduğu için şiddete başvurabilir. Az geliri olan ve düşük eğitilmiş erkekler eşlerinin davranışını tercihleri yönünde biçimlendirmek için şiddet kullanabilir (Goode, 1971). Bu nedenle kadının statüsünü yükseltmeyi amaçlayan çabalar geçici de olsa geleneksel kültürlerde aile içi şiddeti arttırabilir. Bangladeş'te yapılan bir araştırmada kadının hareketliliğinin, kontrolü altındaki ekonomik kaynakların ve aile içinde karar verme gücünün artmasının ülkenin daha modern bölgelerinde aile içi şiddeti azaltırken daha geleneksel bölgelerinde arttırdığı tespit edilmiştir (Koenig ve diğerleri, 2003).

Dobash ve Dobash (1979) tarafından öne sürülen aile içi şiddete dair feminist teori, eşler arası çatışmanın temel nedeni olarak ataerkil düzende erkeklerin eşlerini bastırma ve denetim altında tutma çabasını göstermektedir. Ataerkil düzende sosyal ilişkiler ve kurumlar, erkeklerin kadınlar üzerinde orantısız güç sahibi olacağı şekilde hiyerarşik bir yapıdadır. Ataerkil ideoloji ortaya koyduğu inanışlar, değerler ve normlar ile erkeklerin avantajlı konumunu haklı çıkarmaya çalışır; ideolojinin yetersiz kaldığı durumlarda kadınların taleplerini bastırma amacıyla şiddet kullanmak düzenin devamı için gerekli görülmektedir. Ataerkil değerleri sorgulayan kadınların eşleri, akrabaları ve toplum tarafından taciz edilme riski artar. Feminist teoriye göre şiddet, politik alanda olduğu gibi, aile içinde de karşı tarafın direncini kırıp kendi lehine bir

uzlaşma yaratmak için kasıtlı olarak kullanılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yapılan çalışmalar ataerkil değerlerin daha baskın olduğu toplumlarda aile içi şiddetin daha yaygın olduğunu bulmuştur (Dünya Sağlık Örgütü, 2002; Kishor ve Johnson, 2004). Kadınlarla erkeklerin evde ve ev dışında rollerinin çok farklı ve eşitsiz olduğu bu toplumlarda kadınların özgürlüklerinde ciddi kısıtlamalar bulunmaktadır. Şiddetle mücadele edecek devlet ya da sivil toplum kurumları çok yetersizdir. Kadınları koruyacak kanunlar ya yoktur ya da uygulamada eksik kalmaktadır (Bağlı ve Sever, 2002). Tezin ikinci bölümünde sunulan ve kadının toplumdaki dezavantajlı konumu ile aile içi şiddeti ilişkilendiren model kısmen feminist teoriden esinlenmiştir.

Toplumsal etkenlerin şiddet üzerindeki rolünü irdeleyen diğer iki teori toplumsal yapı modeli ve sosyokültürel modeldir. Toplumsal yapı modeline göre, bir kişinin stres düzeyi toplumdaki konumuna bağlıdır. İşsizlik, düşük gelir ve hastalık insanların stres düzeyini arttıran zorluklardır. Bu zorluklar toplumda eşit dağılmaz; en çok alt sınıflarda konumlanmış insanlar bu problemlerle boğuşur. Dolayısıyla, bu insanların stres yükü ağırdır. Diğer yandan, aynı insanlar stres ile baş etmelerine yardımcı olacak kaynaklardan mahrumdur. Şiddete yönelmek, sürekli yüksek stres ortamında yıpranan insanların kontrollerini kaybetmelerinin sonucu olabildiği gibi bu insanlar için bir rahatlama aracı da olabilir. Gelir düzeyi, iş durumu, sağlık ve sosyal çevre gibi etkenlerin şiddet üzerine etkilerini araştıran çalışmalar bu teoriye destek sağlamıştır.

Sosyokültürel modele göre şiddetin onaylandığı ve hatta yüceltildiği toplumlarda şiddet çatışmaların çözülmesi ve tansiyonun düşürülmesi için geçerli bir yol olarak görülmektedir. Bu gibi toplumlarda, yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi, evlilikte de şiddet sık gözlenebilir. Bu teoriyi destekler şekilde, Levinson (1989) çatışmaların sıklıkla şiddet kullanılarak sonlandığı toplumlarda kadına yakınları tarafından uygulanan şiddetin daha fazla olduğunu bulmuştur.

Aile içi şiddet yazınında yakın zamanda genel kabul gören bir yaklaşım çeşitli psikolojik ve sosyolojik açıklamaları bir araya getiren ve 'ekoloji çerçevesi' olarak adlandırılan genel bir model kullanmaktır. Bu teorik yapı içinde

şiddeti etkileyen değişkenler dört grup altında toplanmıştır. Tablo 1’de gruplar halinde listelenen değişkenler kadının şiddet görme riskini arttıran değerleriyle verilmiştir.

Tablo 1

Ekoloji Çerçevesi Yaklaşımına Göre Aile İçi Şiddeti Arttıran Etkenler

Kişisel Etkenler	İlişkiye dair Etkenler	Sosyal Çevreye dair Etkenler	Toplumsal Etkenler
Genç olmak	Sık anlaşmazlık yaşanması	Aile içi şiddete karşı çevrenin tutum almaması	Geleneksel cinsiyet rolleri
Yüksek alkol tüketimi	Evliliğin geleceğine dair belirsizlik olması	Düşük sosyal sermaye	Şiddeti onaylayan toplumsal normlar
Depresyon	Ailede erkeğin egemenliği	Yoksulluk	
Kişilik bozuklukları	Ekonomik sıkıntı		
Düşük eğitim düzeyi	Ailevi işlerliğin yetersiz olması		
Düşük gelir			
Çocukken ailesinde şiddete tanık olmak			

(Dünya Sağlık Örgütü, 2002) s.98

1.4. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TOPLUMA MALİYETİ

Aile içi şiddet, mağdurlara verdiği ıstırabın yanı sıra toplum için de büyük bir maliyet yaratmaktadır. Aile içi şiddetin doğrudan maliyeti mağdurlara sağlanan sağlık ve diğer hizmetlerin maliyetini ve şiddetle ilgili kanunların uygulanması için yapılan harcamaları içermektedir. ABD için yapılan çalışmalarda aile içi şiddet olayı başına yapılan sağlık harcamasının şiddetin ağırlığına bağlı olarak 1000 ila 4000 dolar arasında olduğu tahmin edilmiştir (Arias ve Corso, 2005; Duvvury, Grown ve Redner, 2004).

Şiddetin dolaylı maliyeti ise yarattığı olumsuz etkilerle ekonomik büyümeyi yavaşlatmasından kaynaklanmaktadır. Bu etkiler iş kaybı, işte düşük verimlilik, düşük işgücüne katılım oranı, çocukların sağlığının ve eğitiminin olumsuz etkilenmesi ve şiddetin bir sonraki nesle aktarılması olarak sıralanabilir. Dünya Bankasının (1993) tahminine göre dünya genelinde her yıl kadınlar aile içi şiddet ve tecavüz nedeniyle 9 milyon ‘yeti kaybına uyarlanmış yaşam yılı’ (Disability Adjusted Life Years) kaybetmektedir. Bu kanserin neden olduğu

kayıptan büyüktür. Morrison ve Orlando (1999) aile içi şiddet mağduru kadınların iş gücüne katılımının ve gelirlerinin düşmesinin Şili için %2, Nikaragua için ise %1,6 GSYİH kaybına yol açtığını tahmin etmektedir. Ribero ve Sanchez (2005) Kolombiya için bu kaybı %3,2 olarak hesaplamıştır. Hindistan'da yapılmış olan bir araştırmada kocaları tarafından şiddete uğrayan kadınların %13'ünün bir şiddet vakasından sonra ortalama 7 işgünü kaybettiği, %11'inin de ev işlerini yapamaz hale geldiği bulunmuştur (IndiaSafe, 1999).

1.5. İKTİSAT YAZININDA AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN MODELLER

Aile içi şiddet yazınına az sayıda da olsa iktisatçılar tarafından katkı yapılmıştır. Aslında, aile içi kaynak dağıtımında yaşanan çatışmalar iktisatçıların ilgisini uzun zamandır çekmektedir. Aile üyelerinin farklı ve çelişen çıkarları olabileceği fikri işbirlikli pazarlık modellerinin kullanılmaya başlaması ile birlikte iktisat yazınında yerini almıştır (Bergstorm, 1996). Bu modellerde, aile üyelerinin evlilik kurumunun yarattığı fazla değer (kamu mallarının) nasıl paylaşılacağı üzerinde farklı tercihleri olabilir. Fazlanın dağıtımında kimin tercihlerinin ağırlık kazanacağını aile içindeki güç dağılımı belirler. Evliliğin sona ermesiyle ya da başka bir şekilde fazlanın yok olması durumunda daha az zarar görecektir tarafın pazarlık gücü yüksektir. Az ödün vererek tercihine yakın bir sonuca ulaşabilir; aksi halde inandırıcı bir şekilde pazarlığı sonlandırmakla tehdit edebilir.

İşbirlikli pazarlık modellerinin önemli bir varsayımı aile üyelerinin paylaşım öncesi evlilik fazlasını maksimum düzeyine getirdikleridir. Dolayısıyla, aile içi çatışmanın toplam refahı azalttığı durumlar bu modeller ile incelenemez. Hâlbuki şiddet mağduru bir kadın fiziksel ve ruhsal açıdan zarar görmüş olabilir ve evliliğinden aldığı tatmin kalıcı olarak azalabilir. İşbirliksiz oyun teorisi modelleri Pareto verimliliği varsayımını gerektirmediğinden aile içi şiddeti incelemek için uygun bir teorik yapı sunmuştur.

Aile içi şiddet üzerine iktisattan ilk katkıyı Tauchen, Witte ve Long (1991) yapmıştır. Gelir ve aile içi şiddet arasındaki ilişkiyi inceledikleri işbirliksiz oyun

teorisi modeli daha sonraki teorik çalışmalar için örnek teşkil etmiştir. Bu nedenle aşağıda daha ayrıntılı sunulmaktadır.

Modelde evli ya da birlikte yaşayan bir çiftin davranışları konu alınmaktadır. Erkeğin kadının nasıl davranması gerektiğine dair katı beklentileri vardır; bunlar kadının giyim şeklini, başkalarıyla ilişkilerini, çalışma yaşamını ya da ilişkinin niteliği üzerine söz hakkını kısıtlayıcı şekilde olabilir. Kadının isteği dışında bu beklentilere göre davranması kendi faydasını düşürür, erkeğin faydasını artırır. İlişkide baskın taraf erkektir¹; koyduğu kurallara uyması için kadına şiddet uygulayabilir. Bu anlamda şiddet erkek için bir araçtır, erkeğin faydasını dolaylı olarak artırır. Aynı zamanda, şiddet erkeğe öfkesini çıkartma imkânı sağladığından erkeğin faydasını dolaysız şekilde de artırır. Erkeğin fayda fonksiyonu aşağıdaki gibidir:

$$U^m = U^m(z, v, c^m, c^f)$$

Burada z kadının erkeğin beklentilerine ne denli uyduğunu, v şiddet düzeyini, c^m erkeğin tüketimi ve c^f de kadının tüketimini göstermektedir. Kadının beklentilere uygun davranışı, şiddet düzeyi ve erkeğin tüketimi arttıkça erkeğin faydası artmaktadır. Kadının tüketimi erkeğin kadına olan duygularına bağlı olarak faydasını arttırabilir ya da azaltabilir. Kadının fayda fonksiyonunda da aynı değişkenler yer almaktadır:

$$U^f = U^f(z, v, c^m, c^f)$$

Erkeğin beklentilerine uygun davranmak ve şiddetin artması kadının faydasını azaltırken kendi tüketiminin yükselmesi faydasını artırır. Erkeğin tüketiminin kadının faydasını nasıl etkileyeceği, erkeğin durumuna benzer şekilde, açık değildir.

---

¹ Model Stackelberg tarzı bir oyundur ve erkek kadının seçimini gözledikten sonra hareket etme avantajına sahiptir.

Erkeğin ve kadının kendi gelirleri vardır (sırasıyla y^m ve y^f). Her iki taraf da karşı tarafa gelir transferi yapıp yapmamaya karar verir. Hem erkeğin hem kadının ilişkiden bağımsız olarak kendi rezerv faydası vardır; ilişkinin sonlanması durumunda bu fayda düzeyi geçerli olur. İlişkinin sürmesi için her iki tarafın ilişkiden kazancının en az rezerv faydası kadar olması gerekmektedir.

İlk olarak kadın hareket eder ve erkeğin beklentilerine ne denli uygun davranacağına (z) ve erkeğe yapacağı gelir transferinin miktarına (t^f) karar verir. Erkek kadının kararını gördükten sonra şiddet düzeyini (v) ve kadına yapacağı gelir transferinin miktarını (t^m) seçer. Bu durumda erkeğin tüketimi ($y^m + t^f$) ve kadının tüketimi ($y^f + t^m$) olur.

Model iki tarafın da eksiksiz bilgi sahibi olduğunu varsaydığından, hem kadın hem erkek diğer tarafın fayda fonksiyonunu, gelirini ve rezerv faydasını doğru olarak bilir. Kadın vereceği kararın erkeğin kararını şekillendireceğinin farkındadır. Erkek bütçe kısıdını ve kadının ilişki içindeki faydasının (U^f) rezerv faydasından küçük olmaması şartını göz önüne alarak kendi ilişki faydasını (U^m) maksimum yapacak şekilde şiddet düzeyini (v) ve gelir transferini (t^m) belirler. Bunları hesaba katan kadın, dezavantajlı konumunda en yüksek faydaya ulaşmak amacıyla, davranışını (z) ve gelir transferini (t^f) seçer.

Modelin sonuçları gelir ve şiddet arasındaki ilişkinin farklı biçimlerde olabileceğini işaret etmektedir. Dengeye kadının evlilik faydası rezerv faydasına eşitse, kadının gelirindeki bir artış şiddeti azaltır. Kadının geliri arttığında rezerv faydası da artacağından erkek kadının boşanmaması için şiddeti azaltmak zorundadır. Erkeğin gelirindeki bir artış ise ters etkiye sahiptir. Erkeğin şiddeti arttırması kadının faydasını azaltacağından, erkek kadının ilişkiyi sonlandırmaması için ona yaptığı gelir transferini arttırmalıdır. Sonuçta, erkek gelirindeki artışın bir kısmını (kadının evlilik faydasının rezerv faydasının altına düşmesini engellemeye yetecek kadar) daha fazla şiddet 'satın almak' için kullanır. Eğer kadının evlilik faydası rezerv faydasından yüksekse ve eşler arasında gelir transferi varsa, herhangi birisinin gelirindeki artış şiddet üzerinde

aynı yönlü etkiye sahiptir; fakat şiddetin artacağı ya da azalacağı kesin olarak söylenemez.

Farmer ve Tiefenthaler (1997) benzer bir modele dayanarak yaptığı ampirik çalışmada, modelin tahminleri doğrultusunda kadının çalışıyor olmasının ve yüksek gelir kazanmasının şiddeti azalttığını bulmuştur.

Bloch ve Rao (2002), Bobonis, Castro ve Gonzales-Brenes (2009) ve Farmer ve Tiefenthaler (1996) şiddet uygulamanın ya da şiddetten geçici olarak kaçmanın diğer tarafa sinyal göndermek amacıyla yapıldığı dinamik modeller kurmuştur.

Bloch ve Rao, Hindistan'da aile içi şiddetin yüksek oranda gözlenmesine bir neden olarak eşler arasında drahoma² ile ilgili yaşanan anlaşmazlığı işaret etmiş ve şiddetin bir tehdit aracı olarak kullanılabileceğini vurgulamıştır. Modelde bir erkek için evliliğin getirisi, karısının ailesinden alacağı drahoma miktarı ve diğer gözlenebilir bir takım özelliklerle (çocuk sahibi olup olmamak gibi) gözlenemeyen ve sadece erkek tarafından bilinen kişisel tatmin düzeyine bağlıdır. Erkek evlilikten elde edeceği tatmin düzeyini evlilik gerçekleştikten sonra öğrenir. Elde ettiği tatmin beklentisinin altında kalan bir erkek evlilik öncesinde iki aile arasında anlaşılan drahoma miktarını yetersiz bulur ve eşinin ailesinden drahomaya ek olarak bir gelir transferi yapmasını ister; bu transfer gerçekleşmezse boşanma ile tehdit eder. Evliliğinden memnun olmayan bir erkek için karısına şiddet uygulamanın maliyetinin düşük olması daha olasıdır; bu nedenle şiddetin gerçekleşmesi erkeğin tehdidini daha inanılır yapmaktadır. Kadının ailesi erkeğin gelir talebini ve şiddet uygulayıp uygulamadığını gözledikten sonra erkeğe gelir transferi yapıp yapmamaya karar verir. Son aşamada erkek kadının ailesinin kararına göre boşanıp boşanmamayı seçer.

Oyunun vardığı dengede erkeğin tipine göre farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Tatmin düzeyi yüksek bir erkek gelir transferi talebi reddedilse bile

---

² “Gelinin damada verdiği para ya da mal”, Türkçe Sözlük, <http://tdk.org.tr/> (Erişim Tarihi: 15.06.2011)

şiddet uygulamaz ve evliliği sürdürür. Evliliğinden tatmin olmayan ve şiddetin maliyetini yüksek bulan bir erkek talebi reddedilirse şiddet uygulamaz ama boşanır. Tatmin olmayan ve şiddetin maliyetini düşük bulan bir erkek şiddet uygulayarak kadının ailesine memnuniyetsizliği hakkında bir sinyal gönderir. Kadının ailesi ancak erkek şiddet uygularsa gelir transferi yapmayı kabul eder. Bu durumda, drahoma nedeniyle şiddetin yaşandığı evlilikler sürerken şiddet içermeyen bazı evlilikler boşanma ile sonlanır.

Modelin sonuçlarına göre kadının ailesinin gelir düzeyi yükseldikçe erkek şiddet uygulamaktan daha çok kazanacağı için aile içi şiddet artacaktır. Diğer yandan, evlilik öncesi karşılaştırılan drahoma miktarı arttıkça evlilikte yaşanan şiddet azalacaktır. Araştırmacıların Hindistan için yaptığı ampirik çalışma bu tahminleri doğrulamıştır.

Bobonis, Castro ve Gonzales-Brenes, Bloch ve Rao'nun modelinin benzerini Meksika'da çocuklarını okula göndermek karşılığında annelere para veren bir programın aile içi şiddet üzerine etkisini araştırmak için kullanmıştır. Evliliğin kendisine getirisinden memnun olmayan bir erkek eşinden para alabilmek için onu şiddet ile tehdit edebilmektedir. Modelde, kadının geliri arttıkça kocasının yaptığı tehditlerin artmasına rağmen şiddetin azaldığı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç yapılan ampirik çalışma ile desteklenmiştir.

Farmer ve Tiefenthaler, bazı şiddet mağduru kadınların sığınma evlerine başvurarak eşlerinden geçici olarak ayrıldıkları halde neden onlardan temelli ayrılmadıkları sorusuna cevap aramıştır. Araştırmacılara göre kadınlar sığınma evlerinde kalarak eşlerine şiddetin azalmaması durumunda ayrılığın kalıcı olacağı mesajını vermek istemektedir.

Şiddet gören bir kadın, boşanması durumunda elde edeceği fayda düzeyini (tehdit noktasını) bilmesine rağmen kocası bunu kesin olarak bilememekte ancak bir tahmin oluşturmaktadır. Tehdit noktasının düzeyine göre kadınlar iki gruba ayrılmaktadır. Tehdit noktası yüksek olan kadınların evlilik faydası boşanma durumunda elde edecekleri faydaya eşittir; bu kadınlar şiddet azaldığı sürece

evliliği devam ettirmek isteyecek aksi halde boşanacaktır. Diğer yandan, tehdit noktası evlilik faydasından düşük olan kadınlar ise şiddetin artması durumunda dahi eşlerini terk edemeyecek durumdadır. Şiddete uğrayan bir kadın tehdit noktasının yüksek olduğu mesajını vermek amacıyla evi geçici olarak terk edip bir süre sığınma evinde kalabilir. Bu durum erkeği karısının tehdit noktasının yüksek olduğuna inandırır, erkek eşi geri döndükten sonra şiddeti azaltacaktır. Karısının blöf yaptığını düşünen erkek ise şiddeti arttıracaktır. Modelde tehdit noktası yüksek olan kadınların sığınma evine giderek erkeğe gerçek bir uyarı verdiği, tehdit noktası düşük olan *bazı* kadınların ise erkek tarafından diğer tip olarak görülmek umuduyla sığınma evine giderek blöf yaptığı bir denge vardır. Bazı erkekler şiddeti azaltmakta, diğerleri ise arttırmaktadır. Sonuçta, yüksek tehdit noktasına sahip bazı kadınlar boşanmakta, düşük tehdit noktasına sahip bazı kadınlar daha az şiddet görmektedir. Sığınma evi hizmetinin olmadığı ve kadınların eşlerine sinyal gönderemediği durumda erkekler fazla şiddet uygulamayı seçebilir, tehdit noktası yüksek olan kadınlar boşanır, diğerleri de yüksek şiddete tahammül etmek zorunda kalırdı. Bu nedenle, sığınma evlerinin varlığı boşanma gücü olmayan bazı kadınların refahını arttırmaktadır.

Bowlus ve Seitz (2006) kadının istihdamı ve aile içi şiddet arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kurdukları dinamik modelde kadının işgücüne katılımı, aile içi şiddet ve boşanma ilişkilendirilmiştir. Şiddet gören bir kadının çalışıp bağımsız bir gelire sahip olması, bir çözüm olarak boşanmayı kadın için daha olası yapar. Diğer yandan, erkek kadının çalışmaya başlamasına tepki gösterip şiddeti arttırabilir. Erkek şiddet uygulayıp uygulamamaya karar verirken karısının çalışmaya başlayabileceği ve gelecekte boşanma yolunu seçebileceği olasılığını göz önüne alır. Kadın da kocasının geçmişteki davranışlarını ve gelecekteki olası tepkilerini hesaba katarak çalışmaya başlayıp başlamamaya karar verir. Araştırmacılar, Kanada için yaptıkları ampirik çalışmada modelin tahminlerine uygun şekilde, şiddet gören bir kadının işgücüne katılım ve ardından kocasından boşanma olasılığının arttığını bulmuştur.

Pollak (2004) aile içi şiddetin nesiller arası aktarılmasını modelleyen teorik bir çalışma yapmıştır. Erkeğin eşine şiddet uyguladığı aile ortamında

büyüyen çocuklar şiddetin bir sonraki nesle taşınmasında aracı rol oynar. Bu ortamda büyüyen bir erkeğin kendi evliliğinde şiddet kullanma olasılığı artar, kadın ise eşinin uyguladığı şiddete daha fazla tahammül eder. Ayrıca, modelde benzer aile ortamlarından gelen kadın ve erkeklerin birbirleriyle karşılaşma ve evlenme olasılığının daha yüksek olduğunu varsayılır. Eşlerin benzerliği, erkeğin şiddet uygulama ve kadının şiddet gördüğü takdirde boşanma olasılıklarını girdi olarak alan model, şiddetin nesiller arası taşınma dinamiklerini hesaplamaktadır. Model, şiddete karşı alınan önlemlerin şiddeti azaltıcı etkisinin sadece aynı dönemde ve yakın gelecekte değil, uzun yıllar sonra bile etkili olacağını vurgulamaktadır. Bu model üçüncü bölümde daha ayrıntılı olarak sunulacaktır.

2. EVLİLİK DIŞI SEÇENEKLER VE AİLE İÇİ ŞİDDET

2.1. KADININ EVLİLİK DIŞI SEÇENEKLERİNİN AİLE İÇİ ŞİDDETLE İLİŞKİSİ

Aile içi Şiddet yazınının ilk günlerinden itibaren, ekonomik gten mahrum olan kadınların yaşam standartlarını sürdürebilmek için kocalarına bağımlı olduklarına ve bunun da Şiddet görme riskini arttırdığına dikkat çekilmiŐtir. Evlilik dışında seçenekleri bulunmayan kadınların, kendilerine Şiddet uygulayan eşlerine karşı harekete gcmelerinin çok zor olduğu vurgulanmıştır.

Straus (1976) Şiddet gören kadınların kocalarını terk edememelerini toplumdaki cinsiyet eŐitsizliėine baėlamıŐtır. Kadınlara tanınan iş imknlarının kısıtlı oluşu ve onlar aleyhine yapılan ücret ayrımcılığı birçok kadını ekonomik gten mahrum bırakmaktadır. Diğer yandan, toplumsal normlar kadınların anneliğe ve aile yaşamına dair sorumluluklarını kariyer planlarının önüne koymalarını gerektirmektedir. Boşanma durumunda, evliliğin baŐarısızlıėa uğramasının baş sorumlusu olarak kadın görülmektedir.

Gelles (1976) alıŐmayan ve az eğitimli kadınların daha fazla Şiddete maruz kaldıklarını bildirmiştir. Bu kadınlar Şiddet grseler bile polise baŐvurmayı, davacı olmayı ya da boşanmayı düŐünmemektedir. Basu ve Famoye (2004), benzer bir çalışmada ekonomik bağımlılığın Şiddetin sıklığını arttırdığını bulmuştur.

Kalmus ve Straus (1982) beŐ yaŐın altında çocuğu olan, çalışmayan ya da aile gelirinin dörtte birinden azını kazanan kadınların ağır Şiddet görme riskinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ekonomik açıdan daha iyi olup da kendilerini kocalarına duygusal olarak bağımlı hisseden kadınlar ise hafif Şiddet eylemlerine maruz kalmaktadır. Tauchen, Witte ve Long (1991) kadının, aile gelirine yaptığı katkı arttıka daha az Şiddete uğradığını bulmuştur. McMillan ve Gartner (1999) kadının çalışıyor olmasının ancak kocası da çalıŐıyorsa Şiddeti azalttığını, aksi takdirde iŐsiz kocaların eşlerinin çalıŐmasına tepki gösterip Şiddeti arttırdıklarını belirtmiştir.

Aizer (2010) yerel işgücü piyasasında kadınların ücretlerinin erkeklerinkine oranla artması sonucunda o bölgedeki hastanelere başvuran fiziksel saldırı mağduru kadın sayısının azaldığını tespit etmiştir. Bu sonuç çalışmayan kadınlar için de geçerlidir; çalıştığı durumda alacağı ücretin yükselmesi çalışmayan bir kadını bile eşine daha az bağımlı kılmaktadır.

Strube ve Barbour (1983) orta ve ağır derece şiddet görmüş kadınları zaman içinde takip etmiş ve bu kadınlar içinde çalışanların eşlerini terk etme oranının daha yüksek olduğunu görmüştür. İlk ankette şiddete rağmen ilişkiyi bitirmeme nedeni olarak ekonomik bağımlılığı veren kadınların çok azı daha sonraki ikinci anket sırasında eşini terk etmiş durumdadır. Bowlus ve Seitz (2006) bir çiftin boşanmasına neden olan en önemli faktör olarak şiddeti göstermiştir. Şiddetin varlığı durumunda boşanma olasılığı en yüksek olan kadınlar üniversite mezunu olanlardır (Kingston-Riechers, 2001).

Farmer ve Tiefenthaler (2003) ABD’de aile içinde şiddet oranının zaman içinde düşmesini üniversite mezunu kadın sayısının artmasına ve şiddet mağduru kadınlara sağlanan hukuki hizmetlerin yaygınlaşmasına bağlamaktadır. Her iki eğilim de kadınların evlilik dışı seçeneklerini arttırarak zarar gördükleri bir ilişkiden uzaklaşmalarını kolaylaştırmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde yürütülmüş olan çalışmalar da benzer bir şekilde kadının güçlenmesinin önemini vurgulamaktadır. Kadının toplumdaki gücünün artması için birçok alanda değişimin gerçekleşmesi gerekmektedir: kadınların siyasete katılımı ve mecliste temsil gücünü arttırmaları, kadınları koruyan kanunların hazırlanması ve uygulanması, yüksek öğretim ve teknik eğitim gören kadın sayısının artması, kadınların işgücüne katılımı ve yüksek ücretli işlere kabulü. İktisadi çalışmalar kadının ekonomik gücünün toplumdaki statüsünü nasıl etkilediğine dair bulgular sağlamıştır. Levinson (1989) aile zenginliğinin erkekler tarafından kontrol edildiği toplumlarda kadınların daha fazla şiddete uğradığını bildirmiştir. Panda ve Agarwal (2005) Hindistan’da gayrimenkul sahibi kadınların daha az aile içi şiddete maruz kaldıklarını

bulmuştur. Kadının sahip olduğu ev ya da arsanın değeri arttıkça şiddet görme riski azalmaktadır. İyi eğitilmiş ve çalışan Filistinli kadınların şiddete uğrama olasılığı diğer kadınlara kıyasla çok daha düşüktür (Haj Yahia, 2000). Mısır'da kendi mali kaynakları olmayan ve çocuklu kadınların, evliliklerinde şiddet görme riski yüksektir ve boşanma olasılıkları düşüktür (Yount, 2005). Bobonis, Castro ve Gonzales-Brenes (2009) kadının gelirindeki geçici bir artışın bile aile içi şiddeti azalttığını bulmuştur. Çocuklarını okula gönderme karşılığında devletten para yardımı alan kadınlar programa katılmayan ama benzer özellikteki diğer kadınlara göre daha az şiddet görmüştür.

Bu bulguların ışığında aile içi şiddeti, kadının evlilik dışındaki seçeneklerinin kısıtlı oluşu nedeniyle kocasına ekonomik bağımlılığı ile açıklayan bir model sunulacaktır. Bazı kadınların evliliklerinde şiddet görmesinin başlıca nedenleri olarak eşlerinin şiddet kullanmaya yatkın olması, şiddet kullanmanın bu erkeklerin çıkarlarına uygun düşmesi ve evlilik dışında iyi bir seçeneği olmayan kadınların eşlerine karşı inanılır bir tehdit ortaya koyamaması vurgulanmaktadır. Model bilginin eksik olduğu işbirliksiz bir oyun şeklindedir. Kadının evleneceği erkeğin tipini (şiddet uygulamaya ne kadar yatkın olduğunu) önceden kesin olarak bilemediği ancak uzun süre evli kalırsa eşinin tipini öğreneceği varsayılmaktadır. Modelde, kadın evlendikten sonra kocasının davranışını gözleyecek ve ona göre evliliği sürdürme ya da boşanma kararı alacaktır. Kadının vereceği kararda boşanma durumunda kullanabileceği gelir kaynakları, ailesinin ve çevresinin desteği, çalışıyor olup olmaması ve aldığı ya da alabileceği ücret gibi etkenler önemli bir rol oynayacaktır.

Bu model Tauchen, Witte ve Long (1991) ve Farmer ve Tiefenthaler (1997) ile benzer şekilde, kadının evlilik dışındaki seçeneklerinin iyileşmesiyle evlilik içindeki refahının arttığını vurgulamaktadır. Her iki çalışmada bilginin tam olduğu statik modeller kullanılmışken, burada bilginin eksik olduğu dinamik bir modelden yararlanılacaktır. Kullanılan teorik yaklaşım bu açıdan Bloch ve Rao (2002), Bobonis, Castro ve Gonzales-Brenes (2009) ve Farmer ve Tiefenthaler (1996) ile benzerlik göstermektedir. Bilginin içeriği, erkek için farklı tiplerin

olması ve kadının hareketlerine dair varsayımlar buradaki çalışmayı farklı kılmaktadır.

2.2. MODEL

Bu çalışmada evli çiftler üzerinde durulmaktadır; çiftlerin oyun başlamadan önce evlendikleri varsayılmaktadır.³ Oyunun ilk aşamasında doğa kocanın tipini (şiddet kullanmaktan elde ettiği fayda ya da zararın düzeyini) seçer.⁴ Erkek tipini öğrenir; karısı ise bu bilgiye sahip değildir. İkinci aşamada erkek karısına şiddet uygulayıp (V) uygulamayacağına (N) karar verir. Kadın kocasının davranışını gözledikten sonra üçüncü aşamada evliliğini sürdürmeyi seçebilir (S) ya da boşanır (D). Bir evliliğin ilk yıllarında eşler arasında bilgi eksikliği daha fazla olabilmekte ve daha sık anlaşmazlık yaşanabilmektedir; oyunun ikinci ve üçüncü aşamaları evliliğin bu erken dönemini yansıtmaktadır. Eğer kadın üçüncü aşamada evliliği devam ettirmeye karar veriyse, evliliğin geç dönemi başlar ve çift nispeten uzun bir birliktelik yaşar. Diğer türlü boşanma gerçekleşir ve aynı süre boyunca kadın ve erkek tek yaşar. Evliliğin geç döneminde sadece bir koca tipinin şiddet uyguladığı, diğerlerinin şiddetten kaçındığı varsayılmaktadır.⁵ Kadın ve erkeğin oyunun sonunda elde ettikleri getiriler bu uzun dönemdeki evlilik yaşamına ya da bekâr yaşama dair faydayı ve eğer erken dönemde şiddet uygulandıysa şiddetin fayda ve zararını yansıtmaktadır. Getirileri basitleştirmek için karar vermede rolü olmayan erken dönemdeki evlilik faydası yok sayılmıştır. Getiriler iskonto yapılmadan kullanılmıştır.

---

³ Hem kadın hem de erkek için evlilik dışı faydanın uzun süren bir evliliğin faydasından daha az olduğu varsayılmaktadır: sırasıyla $U_w^S < [(1-p)U_w^m + p\pi(\beta U_w^m - v_w) + p(1-\pi)(\beta U_w^m - V_w)]$ ve $U_h^S < U_h^m$. Gelişmiş ülkelerde kadınların çok büyük bir kısmı, gelişmekte olan ülkelerde ise neredeyse tamamı yaşam boyunca en az bir evlilik yapmaktadır. BM Dünya Evlilik Verisi 2008, <http://data.un.org/DocumentData.aspx?id=213> (Erişim Tarihi: 25.01.2011).

⁴ Burada doğa terimi bir kadının evleneceği erkeğin şiddete karşı tutumunun ne olduğunun bir olasılık dağılımına göre rassal olarak belirlendiğini belirtmektedir. Bkz s.4.

⁵ Bu varsayım oyunun analizini kolaylaştırmak için yapılmıştır. Evliliğin sürmesi durumunda, uzun dönemde erkeğin yeniden şiddet uygulayıp uygulamamaya karar verdiği dördüncü aşama eklenebilir; ardından kadın tekrar boşanıp boşanmamaya karar verebilir. Daha çok aşamalı bu alternatif oyunun denge sonuçları incelenen oyununkinden çok farklı olmayacaktır fakat hesaplamalar daha zahmetli olacaktır. O nedenle, kadının üçüncü aşamada evliliği sürdürmeye karar vermesi durumunda yeniden benzer bir karar alabilmesi için uzun bir dönem geçmesi gerektiği ve bu dönemde de bazı kocaların şiddetten vazgeçeceği bazılarının ise şiddet uygulamaya devam edeceği varsayılmıştır.

Evlilik her iki eş için de artı değer yaratmaktadır. Şiddetin olmadığı bir evlilik tüm kadınlar ve erkeklerin çoğu için bekâr yaşama göre daha fazla fayda sağlamaktadır: sırasıyla $U_w^m > U_w^s$ ve $U_h^m > U_h^s$. Kadınlar için evliliğin yarattığı artı değer eşler arasındaki dostluktan, yüksek gelirin sağladığı iyi bir yaşam standardından, geleneksel bir toplumda evli olmanın kazandırdığı daha yüksek statüden ve çocukların varlığından gelebilmektedir. Benzer şekilde, erkekler için de dostluk, çocuk sahibi olmak, evliliğin ve baba olmanın kazandırdığı statü ve eşin sağladığı bakım hizmetleri değerli olabilir.

Aile içi şiddet yazınında erkekler şiddete karşı tutumlarına göre temelde üç gruba ayrılmaktadır (Johnson ve Ferraro, 2000). Bazı erkekler şiddetin kendilerine getirisi ne olursa olsun evliliklerinde asla şiddete başvurmaz. Bu erkekler için şiddet kullanmanın maliyeti çok yüksektir. Örneklem boyutu büyük olan anketlerin sonuçlarına göre kocaların büyük çoğunluğunun (%60-80 kadarının) bu tipte olduğu görülmektedir.⁶

Diğer erkeklerin şiddet uyguladığı görülmektedir. Bu erkekler kendi içlerinde iki gruba ayrılabilir: şiddeti istediklerini elde etmek için bir araç olarak görenler ve şiddeti hem araç hem de tatmin kaynağı olarak kullananlar. İlk gruptaki erkekler evlilik içindeki çatışmaları kendi lehine sonuçlandırmak ve eşinin taleplerini bastırmak için şiddeti de bir yöntem olarak değerlendirir. Şiddet uygulayan bu tip bir erkek, evlilik çıktılarını tercihi yönünde şekillendirerek faydasını U_h^m 'dan $\alpha_1 U_h^m$ 'ya ($\alpha_1 > 1$) çıkarabilir. Kocaların %15-30'unu oluşturan bu erkekler şiddet uygulamaktan keyif almaz; aksine şiddete başvurdukları zaman c kadar bir zarar görür. Yine de bu tip bir erkek şiddet kullandığı ve karısının kendisini terk etmediği bir evliliği, $\alpha_1 U_h^m - c$, şiddet içermeyen bir evliliğe, U_h^m , tercih eder. Bu tarz şiddet genelde evliliğin erken döneminde görülmekte ve devam eden evliliklerde zaman içinde azalmaktadır (Kishor ve Johnson, 2004). Çiftlerin çoğu tecrübe kazandıkça aralarındaki anlaşmazlıkları daha yapıcı şekilde çözer. Eşler birbirine tanıdıkça keskin taraflarını törpülemeyi öğrenir. Gelenek

---

⁶ Anket sonuçlarına göre evliliklerin çoğunluğu şiddet içermemektir. Bazı evliliklerde şiddet düşük yoğunlukta ve ilk zamanlarda görülmektedir. Çiftlerin küçük bir azınlığı için ise şiddet yoğun ve uzun dönemlidir.

göreneklere uyarak, alışkanlıklar geliştirerek ve pazarlık yaparak uzlaşmaya varırlar ya da bir eş diğerinin tercihlerini benimser. Böylesi durumlarda şiddet bir araç olarak fonksiyonu kaybetmektedir. Diğer yandan, erkeğin karısına bağlılığının artması ya da büyük çocukların annelerinin yanında yer alması zaman içinde erkek için şiddet uygulamanın maliyetini arttırabilir. Bu nedenlerle, bu tipteki erkeklerin evliliğin erken döneminde şiddeti kullanabilecekleri fakat evliliğin uzun dönemine girmesi durumunda şiddetten vazgeçecekleri varsayılmıştır.

Şiddete başvuran diğer tipteki erkekler ise şiddeti bir araç olarak kullanmanın yanı sıra şiddet uygulamaktan tatmin duyar. Tehdit olarak algıladıkları davranışları şiddet yoluyla bastırmak özgüvenlerini yükseltir; eşleri üzerinde tam kontrol sağlamak için evde terör estirirler. Bazılarında anti-sosyal eğilimler ya da anormal düzeyde terk edilme korkusu gibi psikolojik rahatsızlıklar vardır. Şiddetin düzeyi genellikle zaman içinde artar. Bu erkekler kocaların küçük bir azınlığını (%10-15 kadarını) oluştursa da eşlerine verdikleri ıstırabın büyüklüğü nedeniyle birçok çalışmanın konusu olmuştur (Johnson, 1995; Johnson, 2009; Felson ve Messner, 2000). Modelde bu tip erkeklerin evlilik sürdükçe zaman içinde mutlaka şiddete başvuracağı varsayılmıştır. Boşanma olmaması ve evliliğin her iki döneminde de şiddetin gerçekleşmesi durumunda erkeğin faydası $\alpha_2 U_h^m + V_h$ olacaktır. Bu tipteki bir erkek eşinin boşanabileceği korkusuyla ilk yıllarda şiddet uygulamaktan kaçınabilse bile evliliğin geç döneminde şiddet ortaya çıkacaktır. Bu durumda erkeğin faydası, $\bar{\alpha}_2 U_h^m + \bar{V}_h$, daha düşük olacak ama yine de şiddet içermeyen bir evliliğin faydasından, U_h^m , fazla olacaktır. Erkek evliliğin erken döneminde şiddet uygular ve bu boşanmaya yol açarsa, erkeğin evlilik dışı faydası $U_h^s + v_h$ olacaktır.⁷

Bundan sonra, şiddeti sadece araç olarak gören erkeklerin bulunduğu grup tip 1, şiddetten tatmin alan erkeklerin grubu tip 2 ve asla şiddet uygulamayan erkeklerin grubu da tip 3 olarak adlandırılacaktır. Bu grupların toplumdaki oranları tip 1 için $p\pi$, tip 2 için $p(1-\pi)$ ve tip 3 için $(1-p)$ olsun.

---

⁷ $(v_h > \bar{v}_h > v_h)$ ve $(\alpha_2 > \bar{\alpha}_2 > \alpha_1 > 1)$ olduğu varsayılmıştır.

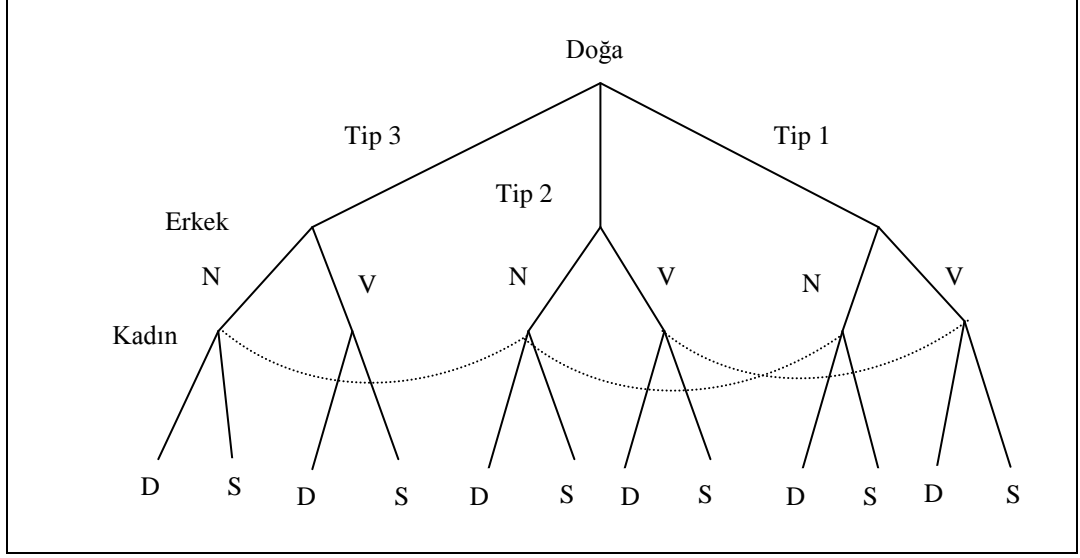
Oyun ağacı Şekil 2’de görülmektedir. Oyunun başında erkeğin tipi belli olmakta, daha sonra erkek şiddet uygulamayı (V) ya da uygulamamayı (N) seçmekte ve en son da kadın boşanıp (D) boşanmamayı (S) seçmektedir. Oyunda 3 tip erkek olmasına rağmen oyunun ilginç olan kısmı sadece 1. ve 2. tipteki erkeklerin alacakları kararları içermektedir. 3. tip erkekler için şiddetin maliyeti çok yüksek olduğundan onların alacakları karar önceden bellidir; hiçbir zaman şiddete başvurmayacaklardır ve dolayısıyla eşleri evliliği sürdürme kararı alacaktır. Öte yandan, kadın evliliğin erken döneminde şiddete maruz kalmazsa kocası hakkında yeni bir bilgi sahibi olmayacak ve bu durumda evliliğin beklenen faydasını $((1-p)U_w^m + p\pi U_w^m + p(1-\pi)(\beta U_w^m - \bar{V}_w))$ olarak hesaplayacaktır. Bu faydanın kadının evlilik dışı faydasından, U_w^s , fazla olduğu varsayılmaktadır; böylece şiddet görmeyen bir kadın evliliği sürdürmek isteyecektir.⁸ Sonuç olarak, oyunun analizini yaparken 3. tipteki kocaların hareketlerini oyun ağacında göstermeye gerek yoktur çünkü ne onların ne de eşlerinin alacakları kararlarda herhangi bir belirsizlik söz konusudur.

Böylece Şekil 3’te gösterilen oyun ağacı ile analizi sürdürmek mümkündür. Evliliğin erken döneminde şiddet gören bir kadın π olasılıkla kocasının 1. tip ve $(1-\pi)$ olasılıkla 2. tip olduğunu düşünecektir. Oyun ağacının sağ tarafı bu durumu yansıtmaktadır. Eğer aynı dönemde kadın şiddet görmezse oyun ağacının sol tarafındaki olasılıklar ve getiriler söz konusu olacaktır. 1. ve 2. tipteki erkekler şiddet uygulamadan önce şiddetin getirisi ile boşanma olasılığı arasındaki ödünleşmeyi hesaba katacaklardır. Şiddet kullanmadıkları durumda evlilikleri kesin olarak sürecektir. Aksi halde, evliliğin devamı kadının yapacağı hesaba ve neticesinde alacağı karara bağlıdır.⁹

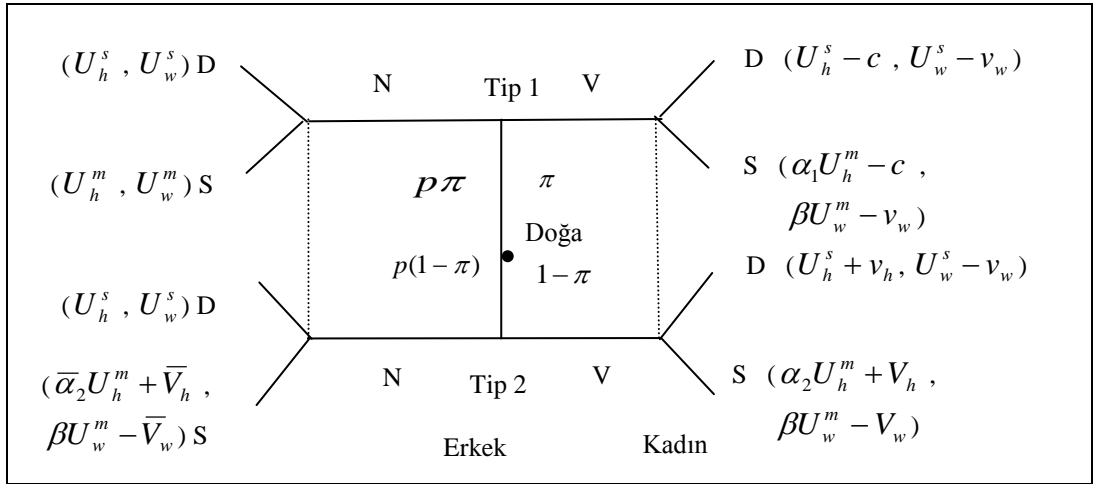
⁸ Anketlerin bulduğu farklı sıklıktaki şiddet oranlarına göre, bu durumda kadın için evliliğin beklenen faydası U_w^m ’ya yakın olacak ve varsayıldığı üzere evlilik dışı faydadan, U_w^s , fazla olacaktır.

⁹ Boşanmalar şiddet dışındaki nedenlerle de gerçekleşmektedir. Diğer nedenler buradaki analizin amacı ile ilgili değildir.

Şekil 2
Oyun Ağacı

Şekil 3
3. Tip Erkeğin Hareketlerinin Gösterilmediği Kısaltılmış Oyun Ağacı

Bu çalışmada kadınların sahip olduğu bilgiye dair iki önemli varsayım yapılmaktadır. Birincisi, evlilik öncesinde bir kadının müstakbel eşinin tipini kesin olarak bilemediğidir. Flört aşamasındaki gözlemler ya da görücü usulünde tanıdıklar aracılığı ile elde edilen bilgiler erkeğin tipini ortaya çıkarmaya yetmemektedir. Taraflar evlilik öncesinde iyi özelliklerini ortaya koyma ve karşı taraftan gelebilecek olumsuz sinyalleri göz ardı etme eğilimindedir. Aile içi şiddet üzerine bir araştırmaya katılan kadınların çoğu eşlerinin ailesinde şiddet olup olmadığını bilmediklerini söylemiştir (Bowlus ve Seitz, 2006). Hâlbuki anne ve

babası arasındaki şiddeti gözleyerek büyüyen erkek çocukların gelecekte eşlerine şiddet uygulama olasılığı artmaktadır.

İkinci olarak, evliliğin erken döneminde şiddet gören bir kadın, şiddetin şeklinden kocasının 1. ya da 2. tip olduğunu kesin olarak çıkaramamaktadır. Her iki tip erkek de ilk başta benzer davranmakta ve ancak evliliğin daha uzun sürmesi durumunda aralarındaki fark ortaya çıkmaktadır. Evliliğin geç döneminde 1. tip kocalar şiddetten vazgeçerken 2. tip kocalar şiddet uygulamaya devam etmektedir. Bu varsayımı destekler şekilde Johnson ve Ferraro (2000) her iki tip erkek için de şiddet düzeyi ve şiddet eylemleri açısından büyük varyasyon bulmuştur. Herbert, Silver ve Ellard (1991) 2. tip erkeklerin ilk zamanlarda eşlerine karşı daha duyarlı göründüklerini ve şiddet eyleminden sonra pişmanlık gösterip değişeceklerine dair söz verebildiklerini bildirmiştir.

Aile içi şiddetin kadınlar üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri vardır. Şiddet, kadını fiziksel ve duygusal olarak yaralamaktadır. Bu doğrudan etkinin tüm kadınlar için aynı olduğu varsayılmıştır; evliliğin getirisinin ya da evlilik dışı faydanın kadınlar arasında farklılaşması bu ıstırapın derecesini etkilememektedir. Evliliğin uzun döneminde gerçekleşen şiddetin verdiği ıstırap erken dönemdeki şiddetinkinden büyüktür; kadın için en yıkıcı durum ise şiddetin evliliğin her iki döneminde de sürmesidir ($v_w < \bar{V}_w < V_w$). Şiddetin neden olduğu duygusal etki kadının boşanması durumunda dahi kısmen sürebilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002); bu nedenle, şiddet gören bir kadının evlilik dışı faydası v_w kadar azalmaktadır.¹⁰

Diğer yandan, şiddet evliliğin kadına sağlayabileceği kazanımların bir kısmını yok ederek kadının refahını dolaylı olarak azaltır. Şiddete uğrayan bir kadın evlilikten daha az tatmin alır, evlilik çıktılarının kendi tercihlerine uygun gerçekleşme olasılığı azalır, sonuçta evliliğin sağladığı fayda U_w^m 'dan βU_w^m 'ya düşer ($0 < \beta < 1$). β aile içi şiddetin toplumda ne kadar olağan sayıldığına bir

---

¹⁰ Şiddetin erkeğin ve kadının boşanma sonrası faydalarını etkileyip etkilememesi modelin sonuçlarını değiştirmemektedir.

ölçüsüdür. Erkeklerin eşlerini şiddet kullanarak cezalandırma ve terbiye etme hakkı olduğunu kabul eden toplumlarda kadınlar şiddeti evliliğin kaçınılmaz bir parçası olarak görecektir ve evliliklerinin kalitesine dair değerlendirmeleri şiddetten daha az etkilenecektir. Toplumun şiddete toleransı arttıkça β 'nın değeri yükselecektir.¹¹

Bir kadının evlilik dışı faydasını, U_w^s , yükselten belli başlı etkenler şunlardır: kadının bir işte çalışıyor olması, işin sürekliliği ve aldığı ücretin düzeyi, emek dışı gelir sağlayan ve paraya çevrilebilecek mal ve mülkünün olması, işgücü piyasasında şartların olumlu seyretmesi, ailesinin ve çevresinin sağladığı destek, kadınları koruyan kanunlar ve şiddet mağdurlarına sağlanan hukuki ve diğer hizmetler. Diğer yandan, bakılması gereken çocukların olması ve toplumun boşanan kadınlara olumsuz tutum takınması kadının evlilik dışı faydasını azaltan etkenlerdir.

2.3. MODELİN ANALİZİ - DENGELERİN ARAŞTIRILMASI

Bir toplumdan herhangi bir zamanda bir kesit alındığında, bazı evliliklerde şiddet yaşandığı ve bu evliliklerin bir kısmının boşanma ile sonlandığı, diğerlerinin ise sürdüğü gözlenecektir. Bu kesimde, Şekil 3'te gösterilen oyun için incelenecek dört olası durumun içinde ikisinin bu gözlemi yansıttığı görülecektir. Kesimin sonunda Şekil 2'de gösterilen bütün modelin sonuçları değerlendirilecektir.

Erkeğin ve kadının dörder stratejisi bulunmaktadır. Erkeğin seçebileceği stratejiler, 1. tip ise şiddet uygulamak ve 2. tip ise şiddet uygulamamak (V,V), 1. tip ise şiddet uygulamak ve 2. tip ise şiddet uygulamamak (V,N), 1. tip ise şiddet uygulamamak ve 2. tip ise şiddet uygulamamak (N,V) ve 1. tip ise şiddet uygulamamak ve 2. tip ise şiddet uygulamamaktır (N,N). Kadının stratejileri ise şunlardır: şiddet gördüğünde evliliği sürdürmek ve şiddet görmediğinde evliliği sürdürmek (S,S), şiddet gördüğünde evliliği sürdürmek ve şiddet görmediğinde

---

¹¹ Bu durumda 1. tipteki erkeklerin oranının, $p\pi$, artacağı ya da bu erkekler için şiddetin maliyetinin, c , düşeceği düşünülebilir. Analizi daha fazla zorlaştırmamak için β , c ve $p\pi$ arasında kurulabilecek bağlar göz ardı edilmiştir.

boşanmak (S,D), şiddet gördüğünde boşanmak ve şiddet görmediğinde evliliği sürdürmek (D,S) ve şiddet gördüğünde boşanmak ve şiddet görmediğinde boşanmak (D,D). Oyunun olası dengeleri araştırılırken erkeğin ve kadının seçebileceği stratejilerin etkileşimi üzerinde durulacaktır.

2.3.1. Birinci ve İkinci Tip Erkeklerin Evliliğin İlk Yıllarında Şiddet Uyguladığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması

Bu durumda, her iki tip erkek de oyunun ikinci aşamasında şiddet kullanmayı seçecektir. Geriye doğru tüme varım yöntemini kullanarak, şiddet gören bir kadının, üçüncü aşamadaki kararını boşanma ve evliliği sürdürme seçeneklerinin beklenen getirilerini, sırasıyla $E_w(D|V)$ ve $E_w(S|V)$, kıyaslayarak vereceği görülmektedir.

$$E_w(D|V) = U_w^s - v_w \quad (1)$$

$$E_w(S|V) = \pi(\beta U_w^m - v_w) + (1 - \pi)(\beta U_w^m - V_w) = \beta U_w^m - V_w + \pi(V_w - v_w) \quad (2)$$

$E_w(S|V) \geq E_w(D|V)$ olduğu sürece, kadın şiddete rağmen evliliği sürdürmeyi seçecektir. Bu durumda, her iki tip erkek için de şiddet uygulamak uygulamamaktan daha kazançlıdır ($E_H(V) > E_H(N)$). 1. ve 2. tip erkekler için sırasıyla:

$$\begin{aligned} \alpha_1 U_h^m - c &> U_h^m \\ \alpha_2 U_h^m + V_h &> \bar{\alpha}_2 U_h^m + \bar{V}_h \end{aligned}$$

Böylece $E_w(S|V) \geq E_w(D|V)$ şartı sağlandığı takdirde, her iki tip erkeğin evliliğin ilk döneminde kadına şiddet uyguladığı ve kadının evliliği sürdürdüğü bir denge durumu geçerlidir. Evliliğin ikinci ve uzun döneminde modelin varsayımları neticesinde 1. tip erkekler şiddet uygulamaktan vazgeçerken 2. tip erkekler şiddet kullanmaya devam edecektir.

(1) ve (2) kullanılarak kadınlar için karar kriteri niteliğinde kritik bir π değeri, π^* , hesaplanabilir:

$$\pi^* = 1 - \frac{\beta}{V_w - v_w} U_w^m + \frac{1}{V_w - v_w} U_w^s$$

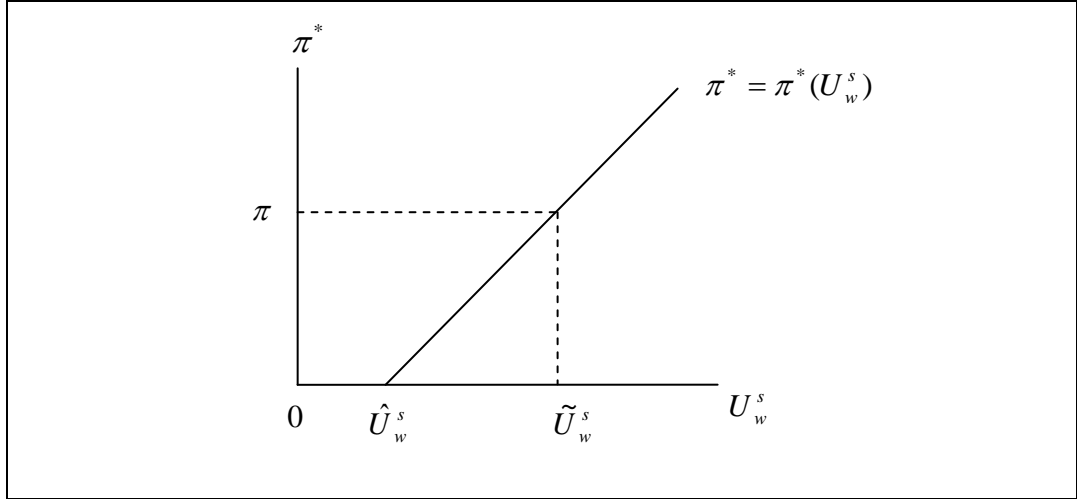
Bir kadının evlilik ve evlilik dışı faydası, kısa ve uzun dönemli şiddetin ona olan zararı ve toplumun şiddete olan toleransı verildiğinde hesaplanacak π^* değeri toplumdaki 1. tipteki erkeklerin oranı, π , ile kıyaslandığında kadının vereceği karar bilinebilir. Şiddet gören bir kadın, eğer $\pi \geq \pi^*$ ise, evliliğini sürdürecektir, aksi halde boşanacaktır. Kadının şiddetin gelecekte biteceğine dair gerçekçi bir beklentisi olabilmesi için 1. tip erkeklerin toplumdaki oranı yeterince yüksek olmalıdır. π^* , evliliği sürdürmeyi değer kılan en küçük π değeridir. π parametre olduğu için değeri sabittir; fakat π^* kadının kocasına olan bağımlılığın (U_w^m, U_w^s), şiddetin (V_w, v_w) ve toplumsal normların (β) bir fonksiyonu olarak değişik değerler almaktadır. Aynı toplum içinde evlilik faydası ya da evlilik dışı fayda kadınlar arasında farklılık göstereceğinden farklı π^* değerleri gözlenecektir. Kadının evlilik dışı seçeneklerinin az olması (düşük bir U_w^s) ya da belki çocuklar nedeniyle, evliliğe bağımlının kuvvetli olması (yüksek bir U_w^m) π^* değerini düşürecek ve kadının şiddete karşı daha az tepkili olmasına neden olacaktır. Şiddet ağırlaştıkça (V_w arttıkça) ya da toplumun şiddete karşı hoşgörüsü azaldıkça (β düştükçe) π^* değeri yükselecektir.

İlk başta vurgulandığı gibi, kadının gücünün artmasına paralel olarak uzun vadede aile içi şiddetin azalacağı genel kabul görmektedir. Modelde kadının gücü evlilik dışı faydasının, U_w^s , düzeyi ile belirlenmektedir. Kadının evlilik dışı faydasının eşinden ayrılıp ayrılmama kararına etkisi Şekil 4'te gösterilmektedir. Bir kadının evlilik dışındaki seçenekleri ve sonuçta, evlilik dışı faydası arttıkça π^* yükselmekte ve şiddete tahammül gösterme olasılığı azalmaktadır. Evlilik dışı faydası düşük olan ($U_w^s < \tilde{U}_w^s$) kadınlar için $\pi \geq \pi^*$ olduğundan bu kadınlar şiddet görmelerine rağmen evli kalmayı tercih etmektedir. Özellikle kendi

kaynakları olmayan, az eğitilmiş ve çalışmayan ($0 \leq U_w^s \leq \hat{U}_w^s$) kadınların durumu çok kötüdür; kocalarının 2. tip olduğunu kesin olarak bilseler dahi tek başlarına yaşamak için yeterli güçleri olmayacaktır. Bu kadınlar için π^* sıfıra eşittir. Diğer yandan, kendilerine ve çocuklarına bakacak yeterli kaynakları olan ($U_w^s > \tilde{U}_w^s$) kadınlar şiddet görmeleri durumunda boşanma yolunu seçecektir. Aşağıda gösterileceği gibi, bu kadınlarla evli erkekler şiddete başvurmaktan kaçınacaktır. Kadının toplumdaki gücü (evlilik dışı faydası) arttıkça, $U_w^s > \tilde{U}_w^s$ şartını sağlayan kadın sayısı artacak ve böylece şiddet gören kadın sayısı azalacaktır.

Şekil 4

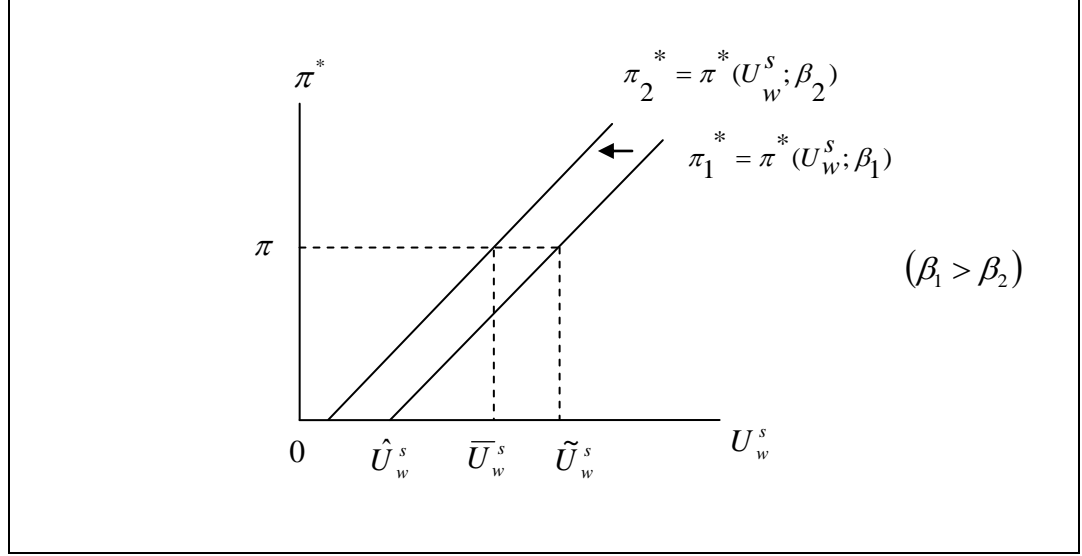
Kadının Evlilik Dışı Faydasının Fonksiyonu olarak Karar Kriteri

Şekil 5, toplumda aile içi şiddete dair düşüncelerin değişmesinin şiddetin yaygınlığına olan etkisini göstermektedir. Toplumda erkek egemenliğine dayalı düzenin zayıflaması ve kadınların statüsünün yükselmesiyle eş zamanlı olarak erkeğin eşine şiddetle terbiye etme hakkı olduğu inancı yaygınlığını yitirecektir. Aile içi şiddetin toplumda daha az kabul görmesi, modelde β değerinin düşmesi (β 'nin β_1 'den β_2 'ye azalması) ile ifade edilecek ve bunun neticesinde, π^* 'in grafiği sola kayacaktır. Yeni kurulan dengede daha az kadın şiddet görecektir. Toplumsal normlardaki olumlu değişim evlilik dışı faydası $U_w^s \in [\bar{U}_w^s, \tilde{U}_w^s]$ aralığında olan kadınları şiddete maruz kalmaktan kurtaracaktır.

Şekil 5

Değişen Toplumsal Normların Aile İçi Şiddet üzerine Etkisi

2.3.2. Birinci ve İkinci Tip Erkeklerin Evliliğin İlk Yıllarında Şiddet Kullanmaktan Kaçındığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması

Bu durumda, her iki tip erkek de evliliğin ilk döneminde şiddete başvurmayacaktır. Şiddet görmeyen bir kadın da, önceden varsayıldığı gibi $E_w(S | NV) > E_w(D | NV)$ olacağından, evliliği sürdürmeyi seçecektir:

$$E_w(D | NV) = U_w^s$$
$$E_w(S | NV) = (1 - p)U_w^m + p\pi U_w^m + p(1 - \pi)(\beta U_w^m - \bar{V}_w)$$

Bu durumun denge olması, erkeğin şiddet uyguladığı takdirde daha kötü bir getiri elde etmesi ve dolayısıyla, şiddet uygulamaktan kaçınması ile mümkündür. Bu da kadının şiddet görmesi durumunda boşanmasını gerektirmektedir. Şiddet gören bir kadın için boşanmanın beklenen getirisi evliliği sürdürmenin beklenen getirisinden yüksekse, $E_w(S | V) < E_w(D | V)$, erkeklerin evliliğin ilk döneminde şiddetten kaçındığı ve kadınların da evliliği sürdürdükleri bir denge vardır. Denge için gerekli şart $\pi < \pi^*$ olarak da ifade edilebilir:

$$\pi < \left(1 - \frac{\beta}{V_w - v_w} U_w^m + \frac{1}{V_w - v_w} U_w^s \right)$$

Şekil 4'te görüldüğü gibi, bu şart kadının evlilik dışı faydasının $\tilde{U}_w^s$ 'dan büyük olmasını gerektirir. Kadının evlilik dışı seçeneklerinin güçlü olması erkekler için boşanma olasılığını ciddi bir tehdit haline getirmektedir. Önceki dengeye kıyasla bu dengede şiddet daha azdır. Sadece 2. tip erkekler evliliğin ikinci dönemiyle sınırlı kalacak şekilde şiddet uygular. Modelde açık olarak belirtilmemiş olsa da bu dengede şiddet gören bir kadının uzun süren bir evliliğin ardından boşanacağı tahmin edilebilir.

2.3.3. Evliliğin İlk Yıllarında Birinci Tip Erkeğin Şiddet Uygulamaktan Kaçındığı, İkinci Tip Erkeğin Şiddet Uyguladığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması

Bu durumda, kadın şiddet gördüğünde kocasının 2. tip olduğunu düşünecektir. Eğer kadın için 2. tip bir erkekle evli kalmanın getirisi boşanıp tek yaşamının getirisinden düşük ise

$$\beta U_w^m - V_w < U_w^s - v_w$$

boşanmayı seçecektir. Buna karşılık, 1. tip erkek şiddetten kaçınmayı daha kazançlı bulacaktır. Aksi durumda 2. tip erkek olarak düşünüleceğinden boşanma gerçekleşecektir:

$$U_h^m > U_h^s - c$$

Benzer şekilde, 2. tip erkek de şiddetten uzak durmak isteyecek, evliliğin ilk döneminde şiddet uygulayıp evliliği sonlandırmaktan kaçınacaktır. Evliliğin ilk döneminde şiddetten uzak durup geç dönemde şiddet kullanmak bu erkek için daha kazançlıdır:

$$\bar{\alpha}_2 U_h^m + \bar{V} > U_h^s + v_h$$

Sonuçta hem 1. tip hem de 2. tip erkekler evliliğin ilk döneminde şiddet uygulamaktan kaçınacaktır. 2. tip erkeklerin belirtilen stratejiden vazgeçecek olması bu dengeyi mümkün kılmamaktadır.

Diğer yandan, şiddet gören bir kadın için, kocasının 2. tip olduğunu düşünmesine rağmen evli kalmanın getirisi daha yüksekse (evlilik dışı faydası çok düşükse), 2. tip erkek dengenin gerektirdiği gibi ilk dönemde şiddet uygulayacaktır. 1. tip erkek de boşanma tehdidi olmadığı için şiddete başvuracaktır. 1. ve 2. tip erkek için sırasıyla

$$\alpha_1 U_h^m - c > U_h^m$$

$$\alpha_2 U_h^m + V_h > \bar{\alpha}_2 U_h^m + \bar{V}_h$$

olacaktır. Bu şartlar altında 1. tip erkek dengede belirtilen stratejiyi kullanmaktan vazgeçeceği için bu denge mümkün değildir.

2.3.4. Evliliğin İlk Yıllarında Birinci Tip Erkeğin Şiddet Uyguladığı, İkinci Tip Erkeğin Şiddet Uygulamaktan Kaçındığı Bir Dengenin Varlığının Araştırılması

Bu durumda, kadın şiddet gördüğünde kocasının 1. tip olduğunu düşünecektir. Eğer kadın için şiddet gördüğü halde hala evliliğin beklenen faydası, $E_w(S|V)$, boşanmanın faydasından, $E_w(D|V)$, yüksekse evliliği sürdürmeyi seçecektir:

$$\beta U_w^m - v_w > U_w^s - v_w$$

Buna karşılık 1. tip erkekler boşanma ihtimali olmadığı için dengenin tanımında belirtildiği gibi evliliğin ilk döneminde şiddet kullanmayı seçecektir:

$$\alpha_1 U_h^m - c > U_h^m$$

Bu şartlar altında 2. tip erkek ilk dönemde şiddet uyguladığında 1.tip olarak görüleceğinden boşanma olmayacaktır. Söz konusu erkeğin her iki dönemde şiddet uyguladığındaki faydası sadece ikinci dönemde şiddet kullandığı faydadan yüksektir:

$$\alpha_2 U_h^m + V_h > \bar{\alpha}_2 U_h^m + \bar{V}_h$$

Dolayısıyla, 2. tip erkek dengenin tanımında belirtildiği gibi ilk dönemde şiddetten uzak durmayacaktır. Dolayısıyla denge için gerekli bir şart sağlanmayacaktır.

Diğer yandan, şiddet gören bir kadın için, erkeğin 1. tip olduğunu düşünmesine rağmen, evliliği sürdürmenin faydası boşanmanın faydasından düşükse, kadın boşanmayı seçecektir. Buna karşılık 1. tip erkek evli kalmayı boşanmaya tercih ettiğinden dolayı şiddet kullanmaktan kaçınacaktır:

$$U_h^m > U_h^s - c$$

Bu durumda 1. tip erkek dengenin gerektirdiği gibi davranmayacağından bu dengenin mümkün olmadığı bir kez daha gösterilmiştir.

Şekil 3'te gösterilen oyun analiz edildikten sonra Şekil 2'deki tam modelin sonuçları şöyle özetlenebilir: 3. tip erkekle evlenen bir kadın hiçbir zaman şiddet görmez ve bu tip evliliklerde şiddet nedeniyle boşanma gözlenmez. 1. tip erkekle evlenen bir kadın için şiddetten sürekli korunmasının şartı evlilik dışı faydasının yeterince yüksek olmasıdır. Şiddet kullandığı durumda karısının boşanacağını bilen bu erkekler şiddet kullanmaktan kaçınır. Eğer kadının evlilik dışı faydası düşükse, 1. tip erkek evliliğin erken döneminde şiddet uygular; evliliğin uzun döneminde şiddet, erkeğe getirisi kalmadığından, sona erer. 2. tip erkeklerle evlenen kadınlar evliliğin ikinci döneminde şiddet görecektir. Evlilik dışı faydası düşük olan kadınlar kocalarını boşanmayla tehdit edemeyeceklerinden evliliğin

ilk döneminde de şiddet görür; diğer kadınlar karşısında 2. tip erkek bu dönemde şiddet kullanmaktan kaçınır. Bu sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2
Modelin Sonuçları

Kadının evlilik dışı faydası	1. tip erkek		2. tip erkek		3. tip erkek	
	1. dönem	2. dönem	1. dönem	2. dönem	1. dönem	2. dönem
düşük ($U_w^s < \tilde{U}_w^s$)	şiddet var	şiddet yok	şiddet var	şiddet var	şiddet yok	şiddet yok
yüksek ($U_w^s > \tilde{U}_w^s$)	şiddet yok	şiddet yok	şiddet yok	şiddet var	şiddet yok	şiddet yok

Kadının evlilik dışındaki seçenekleri artıp eşine olan ekonomik bağımlılığı azaldıkça şiddeti sineye çekme zorunluluğu ortadan kalkacaktır. Kadının ekonomik bağımlılığı ile eşinden gördüğü şiddet arasındaki ilişkiye ülkemizden bir örnek olarak Mor Çatı Kadın Sığınma Evine 1990-1995 yılları arasında başvuran 1259 kadın içinde %70’den fazlasının ev kadını olduğu, %60’a yakınının taşınmaz malı olmadığı ve %55’inin sosyal bir güvencesi olmadığı gözlemi verilebilir (Page ve İnce, 2008). Modelde, kadının ekonomik bağımlılıktan kurtulması, boşanması halinde elde edeceği getirinin kritik bir değeri geçmesi ile sağlanmaktadır. Şiddete başvurabilecek erkeklerin çoğu boşanma riski yükseldiğinde şiddet uygulamaktan çekinecektir. Kadının ekonomik gücünün artması şiddet oranında belli bir düşüş sağlasa da tek başına yeterli değildir. Toplumun aile içi şiddete karşı net bir tavır alması da şiddeti düşük oranlara çekmek için çok önemlidir.¹² Şiddetin normal sayılmaktan çıktığı ve erkeğin bir hakkı olarak görülmediği ortamda şiddet gören bir kadının evlilikten beklentisi azalacak ve boşanma olasılığı artacaktır. Erkekler arasında şiddeti bir araç olarak görenlerin sayısı azalacaktır. Her iki etki de modelde şiddet oranını aşağıya çekecektir.

¹² Kadınlara tanınan ekonomik fırsatlar açısından önde gelen İskandinav ülkelerinde aile içi fiziksel şiddetin %20’lerde çıkması kamuoyunda şaşkınlık yaratmıştır. Bunun üzerine, İsveç ve Norveç’te şiddete karşı bilinçlendirme kampanyaları başlatılmıştır. Birleşmiş Milletler, Kadınlara Uygulanan Şiddet Veritabanı, <http://webapps01.un.org/vawdatabase/home.action> (Erişim Tarihi: 05.06.2011)

Dünya Sağlık Örgütü (2005), gelişmekte olan ülkelerin aile içi şiddeti azaltabilmesi için iktisadi kalkınma stratejilerinde cinsiyet eşitsizliğini de hedef almalarını önermektedir. Kalkınma planları, kadınların teknik ve yüksek eğitimde sayılarının artmasını ve işgücüne katılımlarının önündeki ayrımcılık ve çocuk bakım hizmetlerinin eksikliği gibi engellerin kaldırılmasını amaçlamalıdır. Daha iyi eğitim, daha çok iş fırsatı ve yükselen göreceli ücretler kadının güçlenmesi için uygun bir ortam sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra, eşine şiddet uygulamaya karşı getirilecek yaptırımlar ile boşanma, çocuğun bakımı ve nafaka gibi konuları şiddet mağduru kadınlar lehine düzenleyen kanunlar hazırlanması ve bu kanunların etkili biçimde uygulanması erkekler için şiddet kullanmanın maliyetini arttıracak, şiddet görme riski bulunan kadınlarının durumunu güçlendirecektir.

Ailede şiddet kullanmayı destekleyen inanışlar ve toplumsal normlar ortadan kalktıkça şiddet azalacaktır. Maalesef, toplumumuzda kadına şiddet uygulanması çok öncelerden beri olağan sayılmış ve bu anlayış “kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin” ve “kızını dövmeven dizini döver” gibi atasözlerinde yansımaları bulmuştur. Eşinden şiddet gören bir kadının “kocandır; dövmeven de sever de” gibi telkinlerle şiddeti kabullenmesini istemek de aynı anlayışın sonucudur. Bir toplumun modernleşip geleneksellikten bağı azaldıkça bu anlayış azalmakta, erkeğin eşine şiddet uygulaması bir hak olarak değil, bir suç olarak görülmektedir. Ülkemizde, son zamanlarda aile içi şiddete bakışın değiştiğinin en somut örneklerinden biri 1998 yılında kabul edilen 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”dur. Bu kanun içeriği itibarıyla kadınların kocalarından gördüğü şiddeti önlemeye yöneliktir. 4320 sayılı kanundaki eksiklikleri gidermek amacıyla, 2007 yılında 5636 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” çıkarılmış, bir yıl sonra da ilgili kanunun uygulanmasına dair bir yönetmelik yayınlanmıştır. Bunlar aile içi şiddet ile mücadelede çok önemli adımlar olsa da halen söz konusu kanunların uygulanmasında aksaklıklar olduğu, kadınların kanunun koruyuculuğundan yeterince yararlanamadığı görülmektedir (Şener, 2011).

3. AİLE İÇİ ŞİDDETİN NESİLLER ARASI AKTARIMI

3.1. AİLE İÇİ ŞİDDETİN GELECEĞE TAŞINMASI

Aile içi şiddet konusuna dünya genelinde artan akademik ilginin yansıması olarak şiddetin nedenlerini ve sonuçlarını araştıran, farklı disiplinlerden gelen teorik çalışmaların sayısı artmıştır. Pollak (2004)'ün şiddetin nesiller arası aktarım modeli buna bir örnek oluşturmaktadır. Bir iktisatçı olan Robert Pollak biyolojide sık uygulama alanı bulan bir oyun teorisi modelini kullanarak aile içi şiddet oranının uzun dönemde nasıl değişeceğini incelemiştir.

Şiddetin nesiller arası aktarımı hipotezine göre erkeğin eşine şiddet uyguladığı aile ortamında büyüyen çocuklar şiddetin bir sonraki nesle taşınmasında aracı rol oynar (Stith ve diğerleri, 2000). Bu ortamda büyüyen bir erkek kendi evliliğinde şiddet kullanmaya daha eğilimli olur, kadının ise eşinin uyguladığı şiddete tahammül etme olasılığı artar. Birçok çalışma bu hipotezi destekler nitelikte bulgulara ulaşmıştır (Stith ve diğerleri, 2000; Altınay ve Arat, 2007; Panda ve Agarwal, 2005; Page ve İnce, 2008). Pollak modelini bu hipotez ile benzer aile ortamlarından gelen kadın ve erkeklerin evlenme olasılığının yüksek olması gözlemine dayandırmıştır. Eşlerin benzerliği, erkeğin şiddet uygulama ve kadının şiddet gördüğü takdirde boşanma olasılıklarını girdi olarak alan model şiddetin nesiller arası taşınma dinamiklerini hesaplamaktadır. Model uzun dönemde aile içi şiddet oranındaki değişimin duracağı bir denge noktasına ulaşmaktadır. Böylece çeşitli müdahalelerin uzun dönemde aile içi şiddeti nasıl etkileyeceği araştırılabilmektedir. Model, şiddete karşı alınan önlemlerin şiddeti azaltıcı etkisinin sadece aynı dönemde ve yakın gelecekte değil, uzun yıllar sonra dahi etkili olacağını altını çizmektedir.

Bu bölümde Pollak'ın modeli iki yönde geliştirilecektir. İlk olarak, yükseköğrenimin aile içi şiddet üzerindeki etkisi modele eklenecektir. Aile içi şiddet üzerine yapılan çalışmalarda tutarlı olarak kadının ya da erkeğin üniversite mezunu olmasının şiddeti önemli ölçüde azalttığı bulunmuştur (Vyas ve Watts, 2009). Üniversite mezunu kadınların eşlerinden şiddet görme olasılığı diğer

kadınlara göre düşüktür; bu kadınların içinde şiddet görenlerin boşanma olasılığı daha yüksektir. Ülkemizde yapılan bir araştırmada her üç kadından birinin şiddet gördüğü bulunmuşken, yükseköğrenim görmüş kadınlar içinde şiddete maruz kalanların oranı %12'dir (Altınay ve Arat, 2007). Üniversite mezunu kadınların çoğu işgücüne katılmakta ve diğer kadınlara kıyasla daha yüksek ücret almaktadır. Bu da onlara kendi ayakları üzerinde durma gücü ya da ekonomik bağımsızlık kazandırmaktadır.

Yapılan çalışmalarda yükseköğrenimin ekonomik gücü arttırıcı etkisi kontrol edildiğinde bile üniversite mezunu kadınların şiddet görme riskinin hala daha az olduğu bulunmuştur. Üniversite yaşamı genellikle genç kadınlar için ilk bağımsız yaşama deneyimini oluşturarak özgüvenlerinin artmasını sağlar. Üniversite eğitiminin öğrencilere kadın-erkek ilişkilerine daha eşitlikçi bir bakış açısı kazandırdığı ve işbirliği, açık iletişim, hoşgörü ve uzlaşma gibi değerleri vurguladığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, sadece üniversite eğitimi almış kadınlar değil, erkekler de şiddeti nüfusun geneline göre daha olumsuz görmektedir. Altınay ve Arat (2007) yükseköğrenim görmüş erkeklerin altıda birinin eşlerine şiddet uyguladığını bulmuştur; aynı çalışmada eğitim seviyesi hesaba katılmadığı zaman erkeklerin üçte birinin eşlerine şiddet uyguladığı görülmektedir. Modelde de üniversite mezunu bir erkeğin şiddet kullanma olasılığı diğer erkeklere göre daha düşüktür. Üniversite mezunu bir kadının şiddet gördüğünde boşanma olasılığı diğer kadınlara göre daha yüksektir. Ayrıca, üniversite mezunu kadınların üniversite ya da üstü eğitim almış erkeklerle evlenme oranı çok yüksektir. Sonuçta, toplumda yükseköğrenim görmüş insanların göreceli sayısı arttıkça aile içi şiddet oranı düşecektir.

İkinci olarak, erkeklerin eşlerine karşı şiddet kullanma olasılığının aile içi şiddetin toplumdaki yaygınlığı ile doğru orantılı değiştiği varsayımı üzerinde durulacaktır. Bir toplumda aile içi şiddet oranının yüksek olması, insanların genelde erkeklerin eşlerine şiddet uygulamasını normal karşılaması ve hatta erkeğin şiddet kullanma hakkı olduğunu onaylaması ile yakından ilişkilidir. Şiddetin toplumun önemli bir kesiminden onay gördüğü ve normalleştiği için sık gözlendiği böyle bir ortamda erkeklerin evde şiddet kullanma olasılığı yüksek

olacaktır. Toplumdaki şiddet oranı azaldıkça şiddetin kabul edilirlği azalacak ve şiddet uygulamak erkek için daha zor hale gelecektir. Aile içi şiddet oranının erkeklerin şiddet kullanma olasılığını kısmen belirlemesi şiddeti azaltıcı önlemlerin etkisini arttıracak, alınan tedbirlerle şiddet oranındaki düşüş daha hızlı olacaktır.

İkinci kesimde Pollak'ın modeli özetlenecek, üçüncü kesimde üniversite eğitiminin etkisi araştırılacak ve dördüncü kesimde aile içi şiddet oranının erkeklerin şiddet kullanma olasılığını etkileyerek modelin denge durumunu değiştirdiği gösterilecektir. Beşinci kesimde bir sayısal örnek yardımı ile modellerin kıyaslaması yapılacaktır.

3.2. POLLAK (2004): AİLE İÇİ ŞİDDETİN NESİLDEN NESLE AKTARIM MODELİ

Pollak'ın modeli eşler arası şiddet yaşanan ailelerin toplumdaki oranının zaman içinde nasıl değişebileceğini gösterir. Şiddet içeren ailelerin $t+1$ dönemindeki oranı (π_{t+1}) aşağıdaki olasılıklara bağlıdır (Pollak, 2004 ss. 316-7)¹³:

- Şiddet yaşanan ailelerde büyümüş, evlenmeye hazır kadın ve erkeklerin $t+1$ dönemindeki oranı ya da t döneminde şiddet yaşanan ailelerin oranı (π_t)
- Şiddet yaşanan bir evde büyümüş erkeğin kendi evliliğinde şiddet kullanma olasılığı (p_v)
- Şiddet yaşanmayan bir evde büyümüş erkeğin kendi evliliğinde şiddet kullanma olasılığı ($p_{\bar{v}}$)
- Şiddet yaşanan bir evde büyümüş kadının kendi evliliğinde şiddet gördüğü zaman evliliği sürdürme olasılığı (s_v)

---

¹³ Modelde kolaylaştırıcı bir varsayım olarak şiddet uygulayacak bir erkeğin önceden güvenilir bir sinyal gönderdiği ve boşanmanın şiddet ortaya çıkmadan gerçekleştiği varsayılmaktadır. Böylece, boşanan bir kadın, çocuklarının şiddete tanık olmasını engelleyecektir. Başka bir yaklaşım da şiddet ortaya çıktıktan kısa bir süre içinde boşanmanın gerçekleştiğini ve çocukların şiddete risk oluşturmayacak kadar az tanık olduklarını düşünmektir. Dolayısıyla, π uzun süreli şiddetin yaşandığı ailelerin oranı olarak da düşünülebilir.

- Şiddet yaşanmayan bir evde büyümüş kadının kendi evliliğinde şiddet gördüğü zaman evliliği sürdürme olasılığı (s_v)
- Şiddet yaşanıp yaşanmaması açısından aynı tip aileden gelen bir kadın ile bir erkeğin evlenme olasılığı (σ)

Model aile içi şiddet yazınında genel kabul görmüş üç gözlemi temel varsayımları olarak almaktadır: Şiddet ortamında büyümüş bir erkeğin kendi evliliğinde eşine şiddet uygulama olasılığı, şiddetin olmadığı bir ailede büyümüş bir erkeğinkine kıyasla daha yüksektir ($p_v > p_v$). Şiddet yaşanan bir ailede büyümüş bir kadının eşinden şiddet gördüğü takdirde boşanma olasılığı, şiddetin olmadığı bir ailede büyümüş bir kadınınkine kıyasla daha düşüktür ($s_v > s_v$). Benzer aile geçmişleri olan kadın ve erkeklerin birbirleriyle evlenme olasılıkları daha yüksektir ($\sigma > 0.5$).

Şiddete karşı farklı ya da benzer tavırları olan erkek ve kadınların bir araya gelme olasılıklarını evlilik piyasasının yapısı belirler. Pollak, evlilik piyasasının üç alt piyasadan oluştuğunu varsaymıştır (s. 323): çocukluğunda şiddet ortamında büyümüş kadın ve erkeklerin karşılaştığı piyasa, çocukluğunda şiddet gözlemeyen kadın ve erkeklerin karşılaştığı piyasa ve farklı aile geçmişine sahip kadın ve erkeklerin bir araya geldiği karışık piyasa. $t+1$ döneminde evlenecek olan kadın ve erkeklerin $\sigma\pi_t$ kadarı ilk alt piyasaya girecektir. Kadın ve erkeklerin π_t kadarı, çocuk oldukları bir önceki dönemde babanın anneye şiddet uyguladığı aile ortamında yaşamıştır. Bu insanların σ kadarı aynı aile geçmişine sahip bir eşle karşılaşacaktır. Benzer şekilde, evlenmeye hazır nüfusun $\sigma(1-\pi_t)$ kadarı da ikinci alt piyasaya girecektir. Kadın ve erkeklerin geri kalan $(1-\sigma)\pi_t + (1-\sigma)(1-\pi_t)$ kadarı üçüncü alt piyasada bir araya gelecektir.

$t+1$ döneminde şiddet yaşayan ailelerin tüm ailelere oranı (π_{t+1}) aşağıdaki denklem ile hesaplanacaktır (s. 324):

$$\pi_{t+1} = \left[\begin{array}{l} \sigma\pi_t p_v s_v + \sigma(1-\pi_t) p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} + \\ (1-\sigma)(\pi_t^2 p_v s_v + \pi_t(1-\pi_t) p_v s_{\bar{v}} + \pi_t(1-\pi_t) p_{\bar{v}} s_v + (1-\pi_t)^2 p_{\bar{v}} s_{\bar{v}}) \end{array} \right] \quad (1)$$

Sağ taraftaki ilk terim birinci alt piyasada karşılaşılacak evlenen ve sonrasında (uzun süreli) şiddet yaşayan çiftlerin oranını vermektedir. Aile geçmişinde şiddet olan kadın ve erkekler $t+1$ döneminde tüm çiftlerin $\sigma\pi_t$ kadarını oluşturmaktadır. Bu çiftlerin p_v kadarı şiddet yaşamakta, şiddet yaşayan çiftlerin içinde de s_v kadarı evliliği sürdürmekte ve çocuklarının şiddet ortamında büyümesine neden olmaktadır. Benzer şekilde, ikinci terim ikinci alt piyasada karşılaşılacak evlenen ve sonrasında şiddet yaşayan çiftlerin oranını ve üçüncü terim de üçüncü alt piyasada karşılaşılacak evlenen ve sonrasında şiddet yaşayan çiftlerin oranını vermektedir. Üçüncü alt piyasada karşılaşılacak çiftler için $\pi_t^2 p_v s_v$ ailelerinde şiddet geçmişi olan erkek ve kadınların evliliklerinde yaşanan şiddet oranını, $\pi_t(1-\pi_t) p_v s_{\bar{v}}$ ailesinde şiddet geçmişi olan erkeklerle olmayan kadınların evliliklerinde yaşanan şiddet oranını, $\pi_t(1-\pi_t) p_{\bar{v}} s_v$ ailesinde şiddet geçmişi olmayan erkeklerle olan kadınların evliliklerinde yaşanan şiddet oranını ve $(1-\pi_t)^2 p_{\bar{v}} s_{\bar{v}}$ ailesinde şiddet geçmişi olmayan erkek ve kadınların evliliklerinde yaşanan şiddet oranını vermektedir.

Modelin dengeye ulaşması için şiddet oranındaki değişimin durması ve dolayısıyla, bir önceki nesildeki şiddet oranı ile bu nesildeki şiddet oranının eşitlenmesi gereklidir.¹⁴ Dengeye zamanı belirten notasyon göz ardı edilerek (1) aşağıdaki şekilde yazılabilir:

$$\pi = \left[\begin{array}{l} \sigma\pi p_v s_v + \sigma(1-\pi) p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} + \\ (1-\sigma)(\pi^2 p_v s_v + \pi(1-\pi) p_v s_{\bar{v}} + \pi(1-\pi) p_{\bar{v}} s_v + (1-\pi)^2 p_{\bar{v}} s_{\bar{v}}) \end{array} \right] \quad (2)$$

Denge noktasını bulmak ve tek olduğunu göstermek amacıyla, (2) π 'nin ikinci dereceden bir fonksiyonu olarak yazılabilir (s. 324):

¹⁴ $(\pi_{t+1} - \pi_t = 0)$ ya da $(\pi_{t+1} = \pi_t)$ şartı sağlanmalıdır.

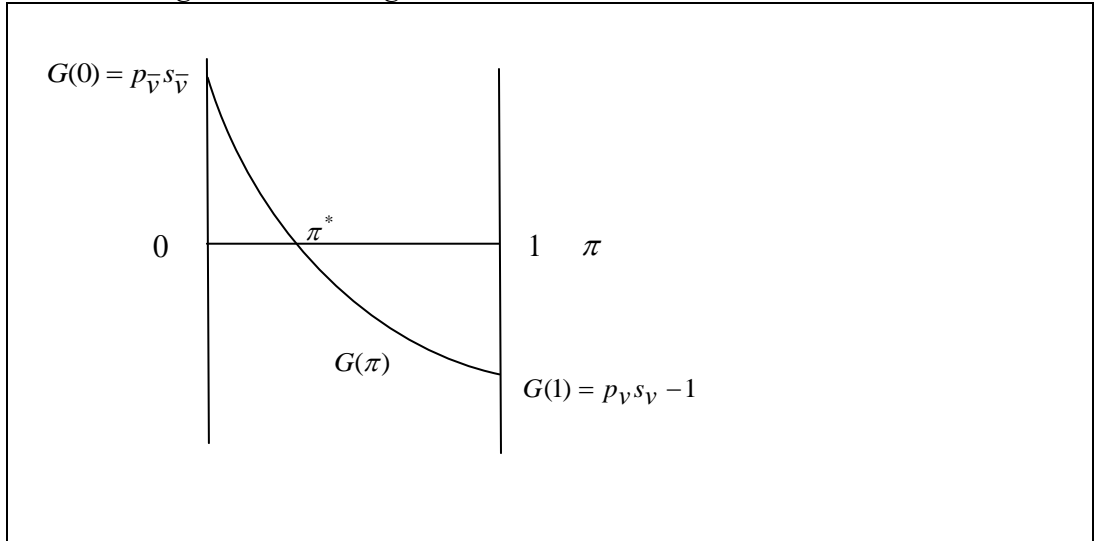
$$G(\pi) = [(1-\sigma)(p_v s_v - p_v s_{\bar{v}} - p_{\bar{v}} s_v + p_{\bar{v}} s_{\bar{v}})]\pi^2 + [(\sigma p_v s_v + (1-\sigma)p_v s_{\bar{v}} + (1-\sigma)p_{\bar{v}} s_v - (2-\sigma)p_{\bar{v}} s_{\bar{v}}) - 1]\pi + p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} = 0$$

$G(\pi) = \pi_{t+1} - \pi_t$ olarak iki nesil arasındaki şiddet oranı farkı olarak da görülebilir. Dolayısıyla, $G(\pi) = 0$ eşitliğinin çözümü olan π değeri denge noktasını oluşturmaktadır.

Modelin dengeye ulaştığı ve tek bir denge noktası olduğu şu şekilde ispatlanabilir: $(1-\sigma)(p_v s_v - p_v s_{\bar{v}} - p_{\bar{v}} s_v + p_{\bar{v}} s_{\bar{v}})$ A_1 olsun. A_1 yeniden düzenlendiğinde $(1-\sigma)(p_v - p_{\bar{v}})(s_v - s_{\bar{v}})$ olarak yazılabilir. Bu durumda A_1 'in pozitif olduğu görülmektedir ($p_v > p_{\bar{v}}, s_v > s_{\bar{v}}, 1 > \sigma$). π 0 ile 1 arasında değer almaktadır. $G(\pi)$ ikinci dereceden bir polinom olduğu için $[0,1]$ aralığında sürekli ve iki kere türevlenebilir özelliklere sahiptir. Fonksiyonun ikinci türevi ($2A_1$) pozitif olduğundan fonksiyonun grafiği yukarı doğru içbükeydir. $G(0) = p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} > 0$ ve $G(1) = p_v s_v - 1 < 0$ olduğu için fonksiyonun grafiği π eksenini $[0,1]$ aralığında sadece bir kez kesmektedir. Bu nedenle, $G(\pi^*) = 0$ denge şartını sağlayan tek bir π^* değeri vardır. Bu ispatın grafiksel gösterimi Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6

Tek Bir Denge Noktası Olduğunun Gösterilmesi

Denge şiddet oranı $\sigma, p_v, s_v, p_{\bar{v}}$ ya da $s_{\bar{v}}$ parametrelerinin herhangi birindeki artış sonucu yükselmektedir.

3.3. YÜKSEKÖĞRETİMİN AİLE İÇİ ŞİDDET ORANINA ETKİSİ

Üniversite eğitiminin aile içi şiddet oranı üzerindeki etkisi üç farklı yoldan gerçekleşmektedir:

- Bu kesimde üniversite mezunu kadın ve erkeklerin birbirleriyle evlendikleri ve toplumdaki üniversite mezunu kadın ve erkek oranının eşit olduğu varsayılmıştır. Böylece, modeldeki evlilik alt piyasalarının sayısı altıya çıkmıştır. Pollak'ın modelindeki üç alt piyasa, üniversite mezunu olan ve olmayan insanlar için ayrı ayrı var olmaktadır. İki varsayım da gerçekçidir. Demografik çalışmalar, özellikle üniversite mezunları için, evli çiftlerin büyük bölümünün eğitim seviyelerinin eşit ya da yakın olduğunu göstermiştir (Schwartz ve Mare, 2005). Aynı zamanda, kadın ve erkeklerin yükseköğretime katılımı gelişmiş ülkelerde eşittir. Gelişmekte olan ülkelerde de kadınların yükseköğretime katılımı artmaktadır. Türkiye'de 1990'lardan itibaren üniversite mezunlarının yarısına yakını kadındır.¹⁵
- Ailesinde şiddet geçmişi olan ve olmayan üniversite mezunu erkeklerin şiddet kullanma olasılıkları daha düşük eğitilmiş benzerlerine göre düşüktür (Altınay ve Arat, 2007).
- Diğer yandan, ailesinde şiddet geçmişi olan ve olmayan üniversite mezunu kadınların da şiddet durumunda evliliği sürdürme olasılıkları daha düşük eğitilmiş benzerlerine göre düşüktür (Kingston-Riechers, 2001).

Üniversite mezunu kadın ve erkeklerin, evlenmeye hazır yetişkinler içindeki oranı e ile gösterilecektir. Ailesinde şiddet geçmişi olan üniversite mezunu bir erkeğin şiddet kullanma olasılığı ap_v ve ailesinde şiddet geçmişi olmayan üniversite mezunu bir erkeğin şiddet kullanma olasılığı $ap_{\bar{v}}$ olsun.

¹⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.turkstat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 28.10.2010).

Ailesinde şiddet geçmişi olan üniversite mezunu bir kadının, şiddet görmesi halinde evliliği sürdürme olasılığı β_{s_v} ve ailesinde şiddet geçmişi olmayan üniversite mezunu bir kadının şiddet karşısında evliliği sürdürme olasılığı $\beta_{s_{\bar{v}}}$ olsun. α ve β 'nın 0 'dan büyük, 1 'den küçük olduğu varsayılmıştır.

$t+1$ dönemindeki şiddet oranını belirleyecek olan etkenler şunlardır:
Ailesinde şiddet geçmişi olan üniversite mezunu erkeklerin içinde evliliklerinde şiddet uygulayanların oranı

$$\sigma e \pi_t \alpha p_v \beta s_v + (1 - \sigma)(e \pi_t^2 \alpha p_v \beta s_v + e \pi_t (1 - \pi_t) \alpha p_v \beta s_{\bar{v}}),$$

ailesinde şiddet geçmişi olmayan üniversite mezunu erkeklerin içinde evliliklerinde şiddet uygulayanların oranı

$$\sigma e (1 - \pi_t) \alpha p_{\bar{v}} \beta s_{\bar{v}} + (1 - \sigma)(e \pi_t (1 - \pi_t) \alpha p_{\bar{v}} \beta s_v + e (1 - \pi_t)^2 \alpha p_{\bar{v}} \beta s_{\bar{v}}),$$

ailesinde şiddet geçmişi olan ve üniversite mezunu olmayan erkeklerin içinde evliliklerinde şiddet uygulayanların oranı

$$\sigma (1 - e) \pi_t p_v s_v + (1 - \sigma)((1 - e) \pi_t^2 p_v s_v + (1 - e) \pi_t (1 - \pi_t) p_v s_{\bar{v}}),$$

ve ailesinde şiddet gözlememiş ve üniversite mezunu olmayan erkeklerin içinde evliliklerinde şiddet uygulayanların oranı

$$\sigma (1 - e) (1 - \pi_t) p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} + (1 - \sigma)((1 - e) \pi_t (1 - \pi_t) p_{\bar{v}} s_v + (1 - e) (1 - \pi_t)^2 p_{\bar{v}} s_{\bar{v}}).$$

Denge durumundaki şiddet oranı aşağıdaki denklem ile hesaplanacaktır:

$$\begin{aligned} \pi^* &= \sigma e \pi \alpha p_v \beta s_v + (1 - \sigma)(e \pi^2 \alpha p_v \beta s_v + e \pi (1 - \pi) \alpha p_v \beta s_{\bar{v}}) + \\ &\sigma e (1 - \pi) \alpha p_{\bar{v}} \beta s_{\bar{v}} + (1 - \sigma)(e \pi (1 - \pi) \alpha p_{\bar{v}} \beta s_v + e (1 - \pi)^2 \alpha p_{\bar{v}} \beta s_{\bar{v}}) + \\ &\sigma (1 - e) \pi p_v s_v + (1 - \sigma)((1 - e) \pi^2 p_v s_v + (1 - e) \pi (1 - \pi) p_v s_{\bar{v}}) + \\ &\sigma (1 - e) (1 - \pi) p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} + (1 - \sigma)((1 - e) \pi (1 - \pi) p_{\bar{v}} s_v + (1 - e) (1 - \pi)^2 p_{\bar{v}} s_{\bar{v}}) \end{aligned} \quad (4)$$

(4) yeniden düzenlenerek aşağıdaki şekilde yazılabilir:

$$\pi^* = [1 - e(1 - \alpha\beta)]\pi_{PK}^*$$

π_{PK}^* Pollak'ın modelindeki denge şiddet oranını belirtmektedir. Modele yükseköğrenim eklendiğinde denge şiddet oranı düşmektedir.¹⁶ Toplumda üniversite mezunu insanların oranı arttıkça şiddet yaşanan evliliklerin oranı azalacaktır. Eğitimin etkisi, üniversite mezunu kadın ve erkeklerin şiddete karşı tutumlarının ne denli değiştiğine de bağlıdır: şiddetten uzak durma ve şiddete tepki gösterme eğilimi arttıkça (α ve β daha küçük değerler aldıkça) şiddet oranı daha çok düşecektir.

Dengenin tek olduğunu göstermek için $G(\pi^*) = 0$ fonksiyonundan yararlanılacaktır. $\theta = 1 - e(1 - \alpha\beta)$ olsun.

$$G(\pi) = [\theta(1 - \sigma)(p_v s_v - p_v s_{\bar{v}} - p_{\bar{v}} s_v + p_{\bar{v}} s_{\bar{v}})]\pi^2 + [\theta(\sigma p_v s_v + (1 - \sigma)p_v s_{\bar{v}} + (1 - \sigma)p_{\bar{v}} s_v - (2 - \sigma)p_{\bar{v}} s_{\bar{v}}) - 1]\pi + \theta p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} = 0$$

İspat 3.2.'dekine benzer şekilde yapılacaktır. $A_1 = \theta(1 - \sigma)(p_v s_v - p_v s_{\bar{v}} - p_{\bar{v}} s_v + p_{\bar{v}} s_{\bar{v}})$ olsun. A_1 yeniden düzenlendiğinde $\theta(1 - \sigma)(p_v - p_{\bar{v}})(s_v - s_{\bar{v}})$ olarak yazılabilir. Bu durumda A_1 'in pozitif olduğu görülmektedir ($p_v > p_{\bar{v}}, s_v > s_{\bar{v}}, \theta > 0, \sigma > 0$). π 0 ile 1 arasında değer almaktadır. $G(\pi)$ ikinci dereceden bir polinom olduğu için $[0,1]$ aralığında sürekli ve iki kere türevlenebilir özelliklere sahiptir. Fonksiyonun ikinci türevi ($2A_1$) pozitif olduğundan fonksiyonun grafiği yukarı doğru içbükeydir. $G(0) = \theta p_{\bar{v}} s_{\bar{v}} > 0$ ve $G(1) = \theta p_v s_v - 1 < 0$ olduğu için fonksiyonun grafiği π eksenini $[0,1]$ aralığında sadece bir kez kesmektedir. Bu nedenle $G(\pi^*) = 0$ denge şartını sağlayan tek bir π^* değeri vardır.

---

¹⁶ $(1 - e(1 - \alpha\beta) < 1)$

Denge şiddet oranı $(\sigma, p_v, s_v, p_{\bar{v}}, s_{\bar{v}}, \alpha, \beta)$ parametrelerinin herhangi birindeki bir artışla yükselmekte, üniversite mezunu oranının (e) artması ile düşmektedir. Burada sadece e 'nin π^* üzerindeki etkisi ispatlanacaktır. Diğer parametrelerin şiddet oranı üzerindeki etkisi benzer şekilde gösterilebilir.

Kapalı fonksiyon teoremini kullanarak $G(\pi^*, e) = 0$ yazılabilir. Bu fonksiyonun türevi alındığında $(\partial G / \partial \pi) d\pi^* + (\partial G / \partial e) de = 0$ ve dolayısıyla

$$\frac{d\pi^*}{de} = - \frac{\partial G / \partial e}{\partial G / \partial \pi}$$

bulunur. Dengenin tek olduğunu gösteren ispattan, π^* noktasında $(\partial G / \partial \pi) < 0$ olduğu bilinmektedir. Öyleyse $(d\pi^* / de)$ ve $(\partial G / \partial e)$ aynı işarete sahiptir. $G(\pi^*, e) = 0$ fonksiyonunun e 'ye göre kısmi türevi alındığında

$$\frac{\partial G}{\partial e} = -(1 - \alpha\beta) \left[(1 - \sigma)(p_v - p_{\bar{v}})(s_v - s_{\bar{v}})\pi^2 + ((\sigma p_v + (1 - \sigma)p_{\bar{v}})(s_v - s_{\bar{v}}) + s_{\bar{v}}(p_v - p_{\bar{v}}))\pi + p_{\bar{v}}s_{\bar{v}} \right]$$

bulunur. Bu ifade içindeki tüm terimler pozitif olduğu için en baştaki negatif işareti tüm ifadeyi negatif yapmaktadır. Dolayısıyla, $d\pi^* / de < 0$ olduğu gösterilmiştir.

Gelişmiş ülkelerde üniversiteye katılım oranı %20-30 arasındadır. Bu oran gelişmekte olan ülkelerde %10 ya da altında kalmaktadır. Gelişmiş ülkelerde aile içi şiddet oranı %20 civarındayken gelişmekte olan ülkelerde %40'lara yaklaşmaktadır. Bu gözlem modelin tahmini doğrultusundadır fakat bu nedenselliği doğrulamak için ilgili diğer etkenlerin kontrol edildiği ampirik bir çalışma yapmak gereklidir.

3.4. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TOPLUMDAKİ YAYGINLIĞININ ERKEKLERİN ŞİDDET KULLANMA EĞİLİMİNE ETKİSİ

Bu kesimde aile içi şiddetin toplumdaki yaygınlığı arttıkça şiddetin normalleştiği ve bir erkeğin şiddete başvurmadan daha az çekineceği varsayılmaktadır. Dolayısıyla, aile içi şiddet oranı ile bir erkeğin şiddet kullanma olasılığı arasında aynı yönlü bir ilişki kurulmaktadır. Analiz için 3.3. kesimdeki eğitim modeli, erkeklerin şiddet eğiliminin ifadesinde değişiklik yapılarak kullanılacaktır.

Aile geçmişinde şiddet olan bir erkeğin $t+1$ döneminde şiddet kullanma olasılığı $p_v^{t+1} = p + m\pi_t$ olsun. Bu değer p kadar aile geçmişinden, genetik ve diğer etkenlerden kaynaklanmaktadır. Geri kalan $m\pi_t$ kadar şiddetin toplumdaki yaygınlığının etkisidir; m bu tip bir erkeğin şiddetten ne denli etkilendiğinin bir ölçüsüdür. Aile geçmişinde şiddet olmayan bir erkeğin $t+1$ döneminde şiddet kullanma olasılığı da $p_{\bar{v}}^{t+1} = \bar{p} + n\pi_t$ olsun.¹⁷

Modelin ulaştığı denge noktasını bulmak ve bunun tek olduğunu göstermek için kullanılan $G(\pi)$ fonksiyonu, bu sefer üçüncü dereceden bir polinom olarak ifade edilecektir:

$$G(\pi) = \theta(1-\sigma)(m-n)(s_v - s_{\bar{v}})\pi^3 + \theta[\sigma(ms_v - ns_{\bar{v}}) + (1-\sigma)(s_v - s_{\bar{v}})(n + p - \bar{p}) + (1-\sigma)(m-n)s_{\bar{v}}]\pi^2 + [\theta(s_{\bar{v}}(n + p - \bar{p}) + (s_v - s_{\bar{v}})(\sigma p + (1-\sigma)\bar{p}) - 1)]\pi + \theta s_{\bar{v}}\bar{p} = 0$$

Denge şartının üçüncü dereceden bir denklemlerle ifade edilmesine rağmen denge noktasının tek olduğu benzer şekilde gösterilebilir: $A_1 = \theta(1-\sigma)(m-n)(s_v - s_{\bar{v}})$ ve $A_2 = \theta[\sigma(ms_v - ns_{\bar{v}}) + (1-\sigma)(s_v - s_{\bar{v}})(n + p - \bar{p}) + (1-\sigma)(m-n)s_{\bar{v}}]$ olsun. A_1 ve A_2 'nin pozitif olduğu görülmektedir ($m > n, p > \bar{p}, s_v > s_{\bar{v}}, \theta > 0, \sigma > 0$). π 0 ile 1 arasında değer almaktadır. $G(\pi)$ üçüncü dereceden bir polinom olduğu için $[0,1]$ aralığında sürekli ve iki kere türevlenebilir özelliklere sahiptir. Fonksiyonun

¹⁷ ($1 > p > \bar{p} > 0$) ve ($1 > m > n > 0$).

ikinci türevi $(6A_1\pi + 2A_2)$ ve A_1 pozitif olduğundan fonksiyonun grafiği belirtilen aralıkta yukarı doğru içbükeydir. $G(0) = \theta s_v \bar{p}$ pozitif ve $G(1) = \theta(m+p)s_v - 1$ gerçekçi parametre değerleri için negatif olduğu için fonksiyonun grafiği π eksenini $[0,1]$ aralığında sadece bir kez kesmektedir. Bu nedenle, $G(\pi^*) = 0$ denge şartını sağlayan tek bir π^* değeri vardır.

Bu dengedeki şiddet oranının bir önceki modelin (eğitim modelinin) denge şiddet oranından düşük olduğu şu şekilde gösterilebilir: eğitim modelindeki şiddet oranı π , bu modeldeki şiddet oranı $\bar{\pi}$ olsun. Başlangıç dönemi olan $t=0$ 'da toplumdaki şiddet oranı, aile geçmişinde şiddet olan bir erkeğin şiddet kullanma olasılığı ve aile geçmişinde şiddet olmayan bir erkeğin şiddet kullanma olasılığı için birer başlangıç değeri gözlenmektedir. Bu değerler, başlangıçta iki modelde de eşittir $(\pi_0 = \bar{\pi}_0, p_v = p + m\bar{\pi}_0, p_{\bar{v}} = \bar{p} + n\bar{\pi}_0)$. Başlangıç şiddet oranlarının dengedeki şiddet oranlarından daha yüksek olduğunu kabul edelim $(\pi_0 > \pi^*, \bar{\pi}_0 > \bar{\pi}^*)$. Eğitim modelinin dinamiği çalışmaya başlayıp model $t=1$ 'e geldiğinde şiddet oranı azalacaktır $(\pi_0 > \pi_1)$ çünkü $(\pi_t > \pi^*)$ olduğu sürece fark denklemi $G(\pi)$ negatiftir. Bu model de $t=1$ 'de aynı şiddet oranına varacaktır $(\bar{\pi}_0 > \bar{\pi}_1 = \pi_1)$. Bunun nedeni, iki modeldeki şiddet uygulama olasılıklarının başlangıçta eşit olmasıdır. Bir sonraki dönemde ise $\pi_2 > \bar{\pi}_2$ olacaktır çünkü eğitim modelinde p_v ve $p_{\bar{v}}$ sabit kalırken, bu modelde şiddet uygulama olasılıkları azalacaktır $(p_v > p + m\bar{\pi}_1$ ve $p_{\bar{v}} > \bar{p} + n\bar{\pi}_1)$. Zaman içinde $(p_v - (p + m\bar{\pi}_t))$ ve $(p_{\bar{v}} - (\bar{p} + n\bar{\pi}_t))$ farkları büyüyecektir. Bu model $t=T$ döneminde dengeye geldiğinde $(p_v > (p + m\bar{\pi}_T))$ ve $(p_{\bar{v}} > (\bar{p} + n\bar{\pi}_T))$ olacaktır. $(\partial\pi^*/\partial p_v)$ ve $(\partial\pi^*/\partial p_{\bar{v}})$ pozitif olduğundan dolayı, eğitim modelindeki denge şiddet oranı bu modeldeki denge şiddet oranından yüksek $(\pi^* > \bar{\pi}^*)$ olacaktır.

Toplumdaki şiddet oranı ile erkeklerin şiddete yatkınlığı arasında bir geri besleme durumu söz konusuysa, şiddete karşı alınacak önlemlerin etkisi daha büyük olacaktır. Şiddet oranındaki her düşüş, erkeklerin şiddet kullanma isteğini azaltarak yeni bir düşüşe yol açacak ve böylece bir “çarpan” etkisi gözlenecektir.

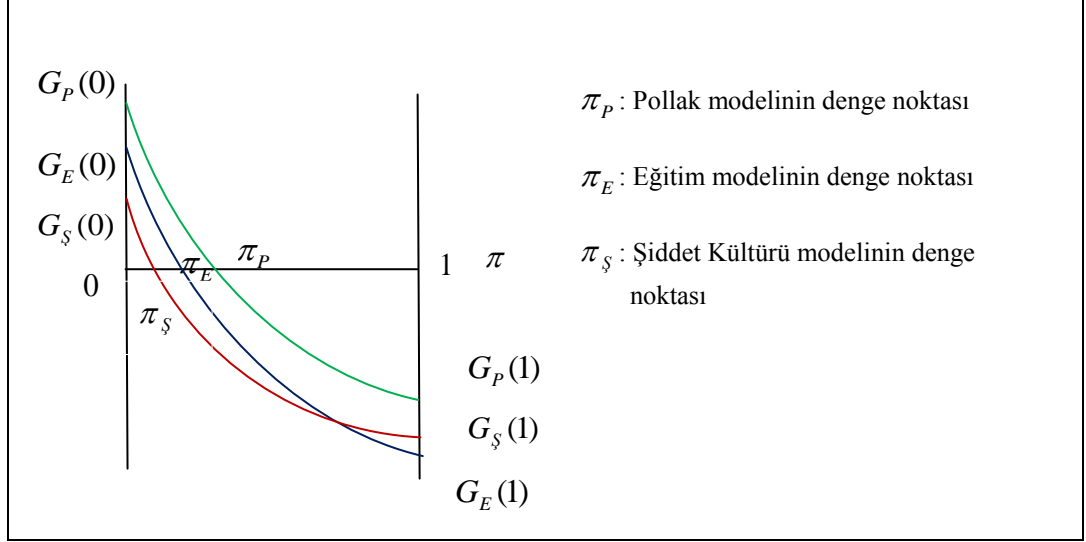
Bu durumun ortaya çıkması için bir erkeğin çevresinde ya da toplumda şiddetin fark edilecek kadar azaldığını hissetmesi gerekir. Bu nedenle, ilk başta şiddeti hızlı düşürebilecek önlemlerin çarpan etkisini tetiklemesi daha olasıdır. Şiddete karşı yürütülen çok kapsamlı bilinçlendirme kampanyaları toplumun bu konuda duyarlılığını artırıp şiddetin kabul edilemez bir sorun çözme yöntemi olduğu mesajını vurgulayabilir. Devlet şiddet mağdurlarına sağlanan koruyucu ve destekleyici hizmetleri artırarak ve faillere caydırıcı yaptırımlar getirerek toplumda erkeğin kadına şiddet uygulamasını hoş gören normların çözülmesini hızlandırabilir; böylelikle, toplumsal normların değişimi açısından kısa bir süre sayılabilecek 25-30 yıl içinde dahi aile içi şiddet oranında hızlı bir düşüş yaşanabilir. Bir sonraki kesimde görüleceği gibi, model şiddet oranındaki en büyük düşüşün bir nesil içinde olacağını tahmin etmektedir.

3.5. ÜÇ MODELİN SONUÇLARININ KIYASLANMASI

Pollak'ın modeline 3.3. ve 3.4. kesimlerde yapılan eklemelerin, denge şiddet oranını düşürdüğü Şekil 7'de görülmektedir. Toplumdaki aile içi şiddet oranı π 0 ile 1 arasında değişmektedir; o nedenle, yatay eksen bu aralıkta gösterilmiştir. Denge noktasının tek olduğunu göstermek için kullanılan $G(\pi)$ fonksiyonu, her model için en yüksek değerini $\pi = 0$ 'da, en düşük değerini de $\pi = 1$ 'de almaktadır. En üstteki grafik (G_p) 3.2. kesimde sunulan orijinal modelin $G(\pi)$ fonksiyonuna aittir ve Şekil 6'daki grafikle aynıdır. Bu fonksiyonun sıfır değerini aldığı π noktasında (π_p) model dengededir. Daha yüksek bir π değeri için G_p negatif olacak ve aile içi şiddet oranı π_p 'e doğru azalacaktır. Daha düşük bir π değeri için G_p pozitif olacağından aile içi şiddet oranı π_p 'e doğru artacaktır. G_E 3.3. kesimdeki eğitim modelinin $G(\pi)$ fonksiyonun grafiğidir. Bu grafik π eksenini daha düşük bir değerde (π_E) kesmekte ve böylece, denge şiddet oranı Pollak'ın modelindekinden daha az olmaktadır. En alttaki grafik ise 3.4. kesimde sunulan, toplumdaki aile içi şiddet oranının erkeklerin şiddet uygulama olasılıklarını etkilediği “şiddet kültürü” modelinde denge şiddet oranının (π_s) daha fazla düştüğünü göstermektedir.

Şekil 7

$G(\pi)$ Fonksiyonları ile Denge Noktalarının Gösterilmesi

Modeller arasındaki denge şiddet oranına ilişkin farklar bir sayısal örnek yardımı ile daha açık şekilde görülebilir. Modellerin parametrelerine sayısal değerler verilerek şiddet oranındaki nesiller arası değişim izlenecektir. Başlangıç şiddet oranı (π_0) olarak Türkiye'dekine yakın bir değer olan 0,4 seçilmiştir. Üniversitelilerin toplumdaki oranı da aynı düşünceyle 0,15 olarak belirlenmiştir. Üniversite mezunu bir erkeğin şiddet uygulama olasılığı daha düşük eğitimli bir erkeğinkinin yaklaşık üçte biri ($\alpha = 0,3$) olarak alınmıştır. Üniversite mezunu bir kadının şiddet karşısında evliliği sürdürme olasılığı daha düşük eğitimli bir kadınınkinden yarısıdır ($\beta = 0,5$). Ailesinde şiddet gözlemeyen bir erkeğin kendi evliliğinde şiddet uygulama olasılığı (p_v) 0,2, ailesinde şiddet gözleyen bir erkeğin kendi evliliğinde şiddet uygulama olasılığı (p_v) bunun 2-3 katı olarak bildirildiğinden 0,5 olarak belirlenmiştir. Ailesinde şiddet gözleyen bir kadının kendi evliliğinde şiddet görmesi durumunda evliliği sürdürme olasılığı (s_v) 0,8, ailesinde şiddet gözlemeyen bir kadının kendi evliliğinde şiddet görmesi durumunda evliliği sürdürme olasılığı (s_v) 0,6 olarak kabul edilmiştir. Benzer aile geçmişi olan kadın ve erkeklerin karşılaşma olasılığı (σ) 0,67'dir. Şiddet kültürü modeli için ailesinde şiddet gözleyen bir erkeğin kendi evliliğinde şiddet uygulama olasılığının taban değeri (p) 0,35, toplumdaki şiddetten etkilenme katsayısı (m) 0,3 olarak belirlenmiştir. Son olarak, ailesinde şiddet gözlemeyen

bir erkeğin kendi evliliğinde şiddet uygulama olasılığının taban değeri ($\bar{p}$) 0,125 , toplumdaki şiddetten etkilenme katsayısı (n) 0,15 olarak alınmıştır.

Bu parametre değerleriyle yapılan simülasyonun sonuçları Tablo 3'ten izlenebilmektedir. Üç modelde de beşinci neslin sonunda aile içi şiddet oranındaki zaman içindeki değişim durmakta, modeller dengeye oturmaktadır. Şiddet oranı bir asır içinde %40'tan %10'lara düşmektedir (Pollak modelinde %15,7, eğitim modelinde %13,7 ve şiddet kültürü modelinde %8,9). Şekil 7'deki grafiklerin gösterdiği gibi, denge şiddet oranı en yüksek Pollak modelinde, en düşük de şiddet kültürü modelinde gerçekleşmektedir.

Tablo 3
Simülasyon Sonuçları

	Pollak Modeli	Eğitim Modeli	Şiddet Kültürü Modeli
π_1	22,1	19,3	19,3
π_2	17,3	15,1	11,8
π_3	16,1	14,0	9,6
π_4	15,8	13,8	9,0
π_5	15,7	13,7	8,9

Şiddeti azaltmak için bugün atılan adımların etkisi uzun süreli olacaktır. Şiddet sadece bu nesilde değil gelecek nesillerde de azalacaktır. Evliliğinde şiddet gören kadınların içinde boşananların oranı %10 artarsa (s_v 0,8'den 0,7'ye ve $s_{\bar{v}}$ 0,6'dan 0,5'e düşerse), denge şiddet oranı eğitim modelinde %2,7, şiddet kültürü modelinde ise %2,4 düşecektir. Toplumdaki üniversiteli oranı %25'e çıkarsa, her iki modelde de denge şiddet oranında %2'e yakın düşüş olacaktır. Alınan önlemlerin, aile içi şiddet oranı üzerindeki etkisinin yaklaşık üçte ikisi bir nesil sonra (25-30 yıl içinde) görülecektir. Denge noktasına varana kadar şiddet oranında gerçekleşecek azalmanın %90'ı ilk yarım asırda gözlenecektir.

SONUÇ

Bir ortaklık ya da yakın bir ilişki içindeki taraflar arasında anlaşmazlıklar yaşanması doğaldır, fakat bu anlaşmazlıkların çözümünde şiddet kullanılması nadiren görülmektedir. Evlilik bu açıdan bir istisna oluşturmaktadır; birçok erkek evlilik içinde, eşleriyle yaşadıkları çatışmalarda şiddete başvurmaktan kaçınmamaktadır. Çoğu toplumda, bazı durumlar için kadınların eşleri tarafından şiddet kullanılarak cezalandırılması normal karşılanmakta, kanun yapıcı ve uygulayıcı kurumlar evdeki şiddeti görmezden gelmektedir.

Tezin ikinci bölümünde aile içi şiddetin yaygınlığını açıklamak için erkeklerin şiddet kullanmaktan kazançlı çıkması ve çoğu kadının şiddetten kaçmak için iyi seçeneklere sahip olmaması vurgulanmıştır. Kendi tercihlerini karısına dayatmak isteyen bir erkek için şiddet, toplum tarafından ona verilmiş bir araçtır. Modelde erkekler şiddete karşı tutumlarına göre farklılık göstermektedir. Kadınlar ise boşanma durumunda kendi ayakları üzerinde durabilecek güce sahip olup olmamalarına göre farklılaşmaktadır. Kadının kendi kaynaklarının şiddet üzerindeki etkisine odaklanmak için evlilikten elde edilen faydanın ve şiddetin verdiği zararın tüm kadınlar için benzer olduğu varsayılmıştır.

Modelin sonuçlarına göre, şiddet kullanmaya yatkın bir erkekle evlenen bir kadın, eğer kaynakları kısıtlıysa şiddet görür. Erkeğin şiddet uygulamaktan elde ettiği kazanç arttıkça şiddet ağırlaşır. Diğer yandan, boşandığı durumda kendisinin ve çocuklarının geçimini sağlayacak kaynaklara sahip kadınların çoğu şiddetin olmadığı evlilikler sürer.

Bu sonuçlar kadının güçlenmesinin kadının statüsüne etkisini araştıran diğer çalışmaların bulgularıyla benzeşmektedir. Bir kadının kendine ait sosyoekonomik kaynakları, özellikle eğitim durumu, çalışıyor olması ve geliri, evlilik içindeki gücünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kadınlar “kendileri ve çocukları için yaşamsal, sosyal ve ekonomik güvenceleri olmadığında şiddet içerikli ilişkilerde kalarak yaşamaya devam etmeyi seçmek” zorunda kalmaktadır (Page ve İnce, 2008, s. 89). Eşler arasındaki güç dağılımını

yönlendiren toplumsal normlar ve evlilik içindeki anlaşmazlıkları çözmek için geçerli sayılan yöntemler de kadının refah düzeyini etkilemektedir. Aile içi şiddet ile ilgili hukuki çerçeve, kanunların uygulanış şekli ve şiddet mağduru kadınlara sağlanan hizmetler bir toplumdaki aile içi şiddet oranını belirleyen diğer etkenler olacaktır.

Tezin üçüncü bölümünde, Pollak'ın aile içi şiddetin nesiller arası aktarım modeli iki yönde geliştirilmiştir. Üniversite ya da üstü eğitim almış kadın ve erkeklerin aile içi şiddet konusunda toplumun geri kalanından daha farklı davranacağı varsayımı, şiddet kullanma ve şiddetten kaçınma olasılıkları aracılığıyla modele eklenmiştir. Çoğu üniversite mezunu kadın ve erkeğin yine bir üniversite mezunu ile evlenmesi gözlemi de evlilik piyasasının yapısı ile ilişkilendirilmiştir. Yükseköğrenimin modele eklenmesiyle denge durumundaki aile içi şiddet oranının düştüğü bulunmuştur.

İkinci olarak, toplumdaki şiddet oranı ile erkeklerin şiddet kullanma olasılığı arasında bir geri besleme ilişkisi olduğu varsayımı modele eklenmiştir. Şiddetin yaygın olmasının şiddeti normalleştireceği, şiddetin normalleştiği durumda ise şiddete kullanmanın daha kolay ya da daha düşük maliyetli olacağı düşünülmektedir. Yeni modelde denge şiddet oranının eğitim modelindeki oranın altına indiği gösterilmiştir. Modelin sonuçlarına göre, aile içi şiddete karşı yürütülen programların ilk baştan iyi tasarlanması ve uygulanması, şiddet oranını daha hızlı düşürmek için önemlidir. Şiddet oranında erken ve önemli bir düşüş sağlamak toplumdaki “şiddet kültürünü” zayıflatacak ve erkeklerin şiddete olan eğilimini azaltacaktır. Modelin tahminlerine göre, aile içi şiddete karşı yapılan mücadelenin etkileri uzun zamanda ortaya çıksa da gösterilen çabanın sonucunda şiddet oranını çok düşük değerlere indirmek mümkündür.

YARARLANILAN YAYINLAR

Aizer, A. (2010). The Gender Wage Gap and Domestic Violence, **American Economic Review**, 100(4), ss. 1847–59.

Altınay, A.G. ve Y. Arat (2007). **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırma Raporu**, Tübitak, Ankara.

Anderson, K. L. (2010). Conflict, Power, and Violence in Families, **Journal of Marriage and Family**, 72, ss. 726 – 742

Arias I. ve P. Corso (2005). Average Cost per Person Victimized by an Intimate Partner of the Opposite Gender: A comparison of Men and Women, **Violence and Victims**, Vol.20, No.4

Bagli M. ve A. Sever (2002). Female and Male Suicides in Batman, Turkey. Dicle Üniversitesi, Tartışma Metni.

Basu, B. ve F. Famoye (2004). Domestic Violence against Women, and their Economic Dependence: a Count Data Analysis, **Review of Political Economy**, 16(4), ss. 457–472

Bergstorm, T. C. (1996). A Survey of Theories of the Family, in **Handbook of Population and Family Economics**, M.Rosenzweig and O. Stark (eds), , Vol 1A

Bloch, F. ve V. Rao (2002). Terror as a Bargaining Instrument: A Case Study of Dowry Violence in Rural India, **American Economic Review**, 92(4), ss. 1029-1043

Bobonis, G. J., R. Castro ve M. Gonzalez-Brenes (2009). Public Transfers and Domestic Violence: The Roles of Private Information and Spousal Control, Working Paper 362, University of Toronto, Department of Economics

Bowlus, A. J. ve S. Seitz (2006). Domestic Violence, Employment and Divorce, **International Economic Review**, 47(4), ss. 1113-1149

Dobash, R. E., ve R. P. Dobash (1979). **Violence Against Wives**, Free Press, New York.

Duvvury N., C. Grown ve J. Redner (2004). Costs of Intimate Partner Violence at the Household and Community Levels: An Operational Framework For Developing Countries, International Center for Research on Women (ICRW)

Dünya Bankası (1993). **World Development Report 1993: Investing in Health**, New York City, Oxford University Press

Dünya Sağlık Örgütü, (2002). **World Report on Violence and Health**, Geneva

Dünya Sağlık Örgütü, (2005). **Addressing Violence Against Women and Achieving the Millennium Development Goals**, Geneva

Ellsberg M., L. Heise, R. Pena, S. Agurto ve A. Winkvist (2001). Researching Domestic Violence Against Women: Methodological and Ethical Considerations, **Studies in Family Planning**, Vol.32, No.1

Farmer, A. ve J. Thiefenthaler (1996). Domestic Violence: The Value of Services as Signals, **American Economic Review**, 86(2), ss. 274-279

Farmer, A. ve J. Thiefenthaler (1997). An Economic Analysis of Domestic Violence, **Review of Social Economy**, 55(3), ss. 337-358

Farmer, A. Ve J. Tiefenthaler (2003). Explaining the Recent Decline in Domestic Violence, **Contemporary Economic Policy**, 21(2), ss. 158–172

Felson R.B. ve S. F. Messner (2000). The Control Motive in Intimate Partner Violence, **Social Psychology Quarterly**, Vol. 63, No. 1

Frieze I. H. ve A. Browne (1989). Violence in Marriage, **Crime and Justice: A Review of Research**, University of Chicago Press, ss. 163-218.

Gelles, R. J. (1976). Abused Wives: Why Do They Stay?, **Journal of Marriage and the Family**, 38(4), ss. 659–668

Gibbons, R. 1992. **Game Theory for Applied Economists**, Princeton University Press, Princeton, N.J.

Goode W. J. (1971). Force and Violence in the Family, **Journal of Marriage and the Family**, 33(4), ss. 624-636.

Gülçür L. (1999). A Study on Domestic Violence and Sexual Abuse in Ankara, Turkey. Women For Women's Human Rights Report No.4

Haj-Yahia, M. M. (2000). The incidence of wife abuse and battering and some sociodemographic correlates as revealed in two national surveys in Palestinian society, **Journal of Family Violence**, 15(4), ss. 347-374

Heery, G. (2000). **Preventing Violence**, Philadelphia, PA.

Herbert, T. B., R. C. Silver, J. H. Ellard (1991). Coping with an Abusive Relationship: I. How and Why Do Women Stay?, **Journal of Marriage and the Family**, 57(2), ss. 311-325

Hotaling, G. T., ve Sugarman, D. (1986). An analysis of risk markers in husband to wife violence: The current state of knowledge, **Violence Victims**, 1(2): 101-124.

IndiaSAFE (1999). IndiaSAFE Final Report , Washington, DC, International Center for Research on Women

Johnson, M. P., (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women, **Journal of Marriage and the Family**, 57(2), ss. 283-294

Johnson, M. P., (2009). Where Do “Domestic Violence” Statistics Come From and Why Do They Vary So Much?, NHMRC and NRCDV Brief

Johnson, M. P. ve K. J. Ferraro (2000). Research on Domestic Violence in the 1990s, **Journal of Marriage and the Family**, 62(4), ss. 948-963

Johnson, M. P. ve J.M. Leone (2003). The Differential Effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence, **Journal of Family Issues**, Vol. 24

Kalmuss, D. S. ve M. A. Straus (1982). Wife's Marital Dependency and Wife Abuse, **Journal of Marriage and Family**, 44(2), ss. 277-286

Kingston-Riechers, J, (2001). The association between the frequency of wife assault and marital dissolution in Canada, **Journal of Population Economics**, 14(2), ss. 351-365

Kishor, S. ve K. Johnson (2004). Profiling Domestic Violence – A Multi-Country Study, Calverton, Maryland: ORC Macro.

Koenig M. A., S. Ahmed, M.B. Hossain ve K.A. Mozumder (2003). Women’s Status and Domestic Violence in Rural Bangladesh: Individual and Community Level Effects, **Demography** , 40(2), ss. 269-288.

Levinson, D. (1989). **Family Violence in a Cross-cultural Perspective**, Sage Publications, Newbury Park, CA.

Macmillan, R. ve R. Gartner (1999). When She Brings Home the Bacon: Labor-Force Participation and the Risk of Spousal Violence against Women, **Journal of Marriage and Family**, 61(4), ss. 947-958

Mihalic S. W. ve D. Elliott (1997). A Social Learning Theory Model of Marital Violence, **Journal of Family Violence**,12(1), ss. 21-47.

Morrison, A. R. ve M. B. Orlando (1999). Social and economic costs of domestic violence: Chile and Nicaragua, in **Too close to home:domestic violence in the Americas**, Morrison and Biehl, eds., Inter-American Development Bank

Page, A.Z. ve M. İnce (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, **Türk Psikoloji Yazıları**, 11(22), ss. 81-94.

Panda, P. ve B. Agarwal (2005). Marital Violence, Human Development and Women's Property Status in India, **World Development**, 33(5), ss. 828-850

Pollak, R.A. (2004). An Intergenerational Model of Domestic Violence, **Journal of Population Economics**, 17(2), ss. 311-329

Rao V. (1998). Domestic Violence and Intra-Household Resource Allocation in Rural India: An Exercise in Participatory Econometrics, **Gender, Population, and Development**, M.Krishnaraj, R.Sudarshan, A.Sharif (ed.), Oxford University Press

Rasmusen E. (2006). **Games and Information: An Introduction to Game Theory**, 4. Baskı, Wiley-Blackwell,

Ribero R. ve F. Sanchez (2005). Determinants, Effects and Costs of Domestic Violence, Documento Cede 2005-38, ISSN 1657-7191

Straus, M. A. (1976). Sexual inequality, cultural norms, and wife- beating, **Victimology**, 1, ss. 54-76

Schwartz, C. ve R. Mare (2005). Trends in Educational Assortative Marriage from 1940 to 2003, **Demography**, 42(4), ss. 621-646.

Stith, S.M., K.H. Rosen, K.A. Middleton, A.L. Busch, K. Lundeberg ve R.P. Carlton (2000). The Intergenerational Transmission of Spouse Abuse: A Meta Analysis, **Journal of Marriage and Family**, 62(3), ss. 640-654.

Straus, M. A. (1979). Family Patterns and Child Abuse in a Nationally Representative American Sample, **Child Abuse and Neglect**, 3(1), ss.213-225

Straus, M. A., ve R. J. Gelles (1986). Societal change and change in family violence from 1975 to 1985 as revealed by two national samples. **Journal of Marriage and Family**, 48(3), ss. 465-479.

Strube, M. J. ve L. S. Barbour (1983). The Decision to Leave an Abusive Relationship: Economic Dependence and Psychological Commitment, **Journal of Marriage and Family**, 45(4), ss. 785-793

Bozkurt Şener, E. (2011). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi, T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi

Tauchen, H. V., A. D. Witte ve S. K. Long (1991). Domestic Violence: A Nonrandom Affair, **International Economic Review**, 32(2), ss. 491-511

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (2000). **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, Ankara.

Tjaden, P. ve N. Thoennes (2000). Extent, Nature, and Consequences of Intimate Partner Violence, National Institute of Justice.

Vyas, S. ve C. Watts (2009). How does economic empowerment affect Women's risk of intimate partner violence in low and middle income countries?, **Journal of International Development**, 21(9), 577-602

Watts, C., ve C. Zimmerman (2002). Violence against women: Global scope and magnitude, **Lancet**, 359, ss. 1232-1237

Yount, K. M. (2005). Resources, Family Organization, and Domestic Violence Against Married Women in Minya, Egypt, **Journal of Marriage and Family**, 67(3), ss. 579–596

ÖZGEÇMİŞ

Hakkı Cenk Erkin 1972 yılında Muğla'nın Fethiye ilçesinde doğdu. İlköğretimi Fethiye'de, ortaöğretim ve liseyi İzmir'de tamamladı. 1994 yılında Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümünden mezun oldu. 1996 yılında kazandığı Milli Eğitim Bakanlığı Yurtdışı Lisansüstü Eğitim bursuyla Amerika Birleşik Devletlerinde, Michigan Üniversitesinde 1996-1998 yılları arasında işletme dalında yüksek lisans yaptı. 2004 yılı Ekim ayından itibaren Kocaeli Üniversitesi Sivil Havacılık Yüksekokulunda araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.